

RIMSKO PRAVO

KONZULTACIJE

I.

STVARNO PRAVO

Na izpitu je od 80 do 90 % stvarnega in obligacijskega prava.

Bistveni pojem rimskega prava je pojem **actio**, tj. procesni zahtevak (je več kot tožba). Če ni akcije, ni tožbenega zahtevka. Sproži se pravdni postopek, ki teče, in na koncu pride do obsodbe. Torej v rimskem pravu ni tožbe, temveč akcija.

Pretor je širil možnost akcij s pomočjo pravne analogije. To je potekalo preko:

- **actiones utilis**, ki so širile možnost pasivne in aktivne legitimacije,
- **actiones in factum** (analogne tožbe), ki so širile dejanski stan (npr. najprej telesna poškodba, kasneje se akcija razširi na vse poškodbe).

Preko teh dveh vrst akcij je rimsko pravo razširjalo pojem akcije. Rimsko pravo se ne sprašuje, ali imaš materialno pravico, ampak, ali imaš akcijo. Pravico gledaš vedno skozi prizmo akcije.

Omejena stvarna pravica je stvarna pravica na tuji stvari. Katera ni omejena stvarna pravica? ODGOVOR: Lastninska pravica.

Loči pravico od upravičenja! **Pravica** je sestavljena iz upravičenj. Lastninska pravica vsebuje štiri upravičenja (ustni izpit): razpolaganje, posedovanje, uporabljanje in uživanje (če je stvar plodonosna).

Vse to se nanaša na razpolaganje s pravico, ne s stvarjo. Če voziš avto, z njim ne razpolagaš, ampak ga uporabljaš. Če pišeš s svinčnikom, ga uporabljaš. Tudi užitek uporabljaš, če je stvar plodonosna: plodove pridobiš izvirno.

Kaj pomeni **razpolagati**?

- Odsvojitvev (prenos),
- obremenitev (ustanovitev druge omejene stvarne pravice na svoji stvari),
- ukinitvev (zavržemo stvar).

Razlika med odvrženjem in zavrženjem: Bistvena je voljna komponenta (namen, da opustiš lastninsko pravico).

Najširša omejena stvarna pravica je EMFITEVZA (skoraj enako upravičenje kot pri užitku). Vsebuje vsa upravičenja lastninske pravice, razen razpolaganja. Lastniku ostane gola lastninska pravica; npr. stvar lahko tudi zastavi.

Razlike med posameznimi stvarnimi pravicami:

- Emfitevza je podedljiva in odsvojljiva (skoraj enaka je lastninski pravici).
- Užitek ni podedljiv in odsvojljiv, lahko pa se prenese izvrševanje užitka.
- Raba: tukaj ni uživanja.
- Zastava: pravica do posesti in razpolagalno upravičenje (zastavni upnik lahko zastavljeno stvar proda, če dolg ob zapadlosti ni bil poplačan).
- Stavbna pravica: raba brez uživanja + posedovanje.

Bistvo stvarnih pravic:

- absolutna narava (akcije, ki učinkujejo absolutno),
- ekskluzivna narava (vse druge lahko izključimo, jim prepovemo poseganje).

Stvarnih pravic se ne moremo zlahka znebiti. Zastavna pravica potuje z lastninsko pravico. Upravičenec stvarne pravice bo naperil a° in rem (stvarnopravna tožba) zoper tistega, ki stvar ima (posestnik). Stvar lahko zasleduje od kogarkoli.

POSEST ni pravica, ampak pravno dejstvo. Tukaj gre za dejansko oblast, pri lastninski pravici pa gre za pravno oblast. Posest se na treh mestih vključuje v pravico in jo je zato treba obravnavati skupaj s pravico. Pri posesti ne govorimo o pravici. **POSEST JE PRAVNO DEJSTVO, DA IMA POSESTNIH STVAR V FIZIČNI OBLASTI (*corpus*) IN POSESTNO VOLJO (*animus*)**. Posest je torej sestavljena iz teh dveh elementov: *corpus* in *animus*.

REŠEVANJE STVARNOPRAVNIH PRIMEROV NA IZPITU

Primer: ... »Opredeli stvarnopravne položaje na stvari.« Ali pa »Opredeli s stvarnopravnega vidika.«

Odgovoriš na naslednji način:

- stvarne pravice in zahtevki, ki jih nekdo ima (kdo je lastnik in kdo ni),
- posest (kdo je posestnik, kdo imetnik),
- stvarnopravne reparacije (*rei vindicatio*, kako je s plodovi, stroški, olajšavami).

Razlika med posestnikom in imetnikom:

Razlika je v VOLJI. Detentor nima volje posedovati stvar zase kot posestnik, ampak priznava pravno oblast drugega. Detentor ima samo *corpus* (dejansko oblast).

Nelastniški posestnik priznava pravno nadoblast drugega. Npr. zastavni upnik. Najemnik pa ni posestnik, temveč je detentor (objektivni element). Ima *corpus*, pravico pa priznava lastniku. Če pa konvertira voljo v svojo, pa postane zloverni posestnik.

POSESTNIKI se delijo na:

- LASTNIŠKE POSESTNIKE:
 - posedujoči lastnik,
 - dobroverni posestnik (tisti, ki misli, da je lastnik, a je v dejanski zmoti),
 - nedobroverni posestnik (dobro ve, da ni lastnik, a vseeno zatrjuje, da je; npr. tat),
- NELASTNIŠKE POSESTNIKE:
 - zastavni upnik,
 - prekarist,
 - dedni zakupnik (*emfitevta*),
 - sekvester,
 - stavbni upravičenec (*superficiar*) in
 - užitkar.

Razlikovalni kriterij obeh vrst posestnikov je: navzven se izkazuje kot lastniki.

Pretor je posestniku omogočal posestno varstvo. Lastnik je lahko naperil *rei vindicatio* (lastninsko tožbo). Dokazati je moral vso verigo pravnih naslovov za nazaj (*probatio diabolica* – vražje dokazovanje). Obsodba se glasi na denarni znesek.

Priposestvujeta lahko:

- dobroverni posestnik (izvirno) in
- bonitarni lastnik (izvedeno).

Samopomoč: obračunavanje med subjekti glede pravic.

.....

PRIMERI

1. A je B-ju izročil v zastavo zlat prstan za zastavo dolga. Čez čas je prišel do B-ja, ko le-tega ni bilo doma, in mu vzel prstan ter ga prodal tretjemu C-ju. Za kaj gre? Opredeli stvarnopravne položaje.

Na izpitu opredelimo:

- posest,
- lastninsko pravico,
- reparacije (če je stvar donosna).

Posest opredeljujemo po fazah, npr. A je bil to, B to in C to.

a) Opredelitev posesti:

- B je nelastniški posestnik.
- A je neposedujoči lastnik. Ko pride A do B-ja in mu vzame prstan, postane zopet posedujoči lastnik. Rečemo, da je prstan ukradel iz posesti B-ja.
- C je dobroverni posestnik.

b) Opredelitev lastninske pravice:

- A je lastnik.
- Ko je izročil prstan B-ju, je še vedno lastnik. Ko ga ukrade iz posesti B-ju, je še vedno lastnik.
- Ko prstan kupi C, postane posedujoči lastnik (lastnina je prešla z A-ja na C-ja).

Na A-jevem prstanu je nastala zastavna pravica, ko ga je A izročil B-ju. Zastavna pravica je vezana na lastninsko pravico, zato je skupaj s prenosom lastninske pravice z A-ja na C-ja prešla tudi zastavna pravica. Na C-jevo na novo pridobljeno lastninsko pravico je tako prešla tudi zastavna pravica.

B bo od C-ja zahteval prstan nazaj z *a° pignoratitia in rem*, ki je stvarnopravna tožba.

Tukaj je konec stvarnopravnih položajev.

Pogosto izpitno vprašanje: Kaj je ta zastavna pravica s stališča kupne in prodajne pogodbe med A-jem in C-jem? Odgovor: pravna napaka. C bi lahko proti prodajalcu A uveljavljal pravno napako. Z B-jevega stališča pa je to le omejena stvarna pravica, torej zastavna pravica.

Kaj lahko stori B, če ima terjatev do A-ja? Naperi *a° in rem*, stvar oceni, proda in se iz izkupička poplača.

2. A je zastavil B-ju za zavarovanje svojega dolga tujo stvar. Za kaj gre?

Zastavna pravica ni nastala!

B je nelastniški posest. Misli, da je zastavni upnik, vendar ni. A na stvari namreč nima razpolagalnega upravičenja, zato na njej ne more ustvarjati omejenih stvarnih pravic. A je prenesel le posest, zato ni nastala nobena zastavna pravica. Lahko se pojavi lastnik stvari in B-ja toži z *rei vindicatio* ter mu stvar odvzame.

Nastala pa je **zastavna pogodba**, ki je obligacijsko razmerje. B lahko z *a° in personam* terja od A-ja zastavitev druge (primerne) stvari, ki mu bo dala ustrezno jamstvo. A in B sta v obligacijskem razmerju.

A ni zastavil svoje stvari, zato ni nastala zastavna pravica, kljub temu pa je nastala zastavna pogodba, zaradi katere ima obligacijsko pravico in tožbo *a° in personam*.

3. A je zaporedoma zastavil svojo stvar trem zastavnim upnikom: B-ju za 500, C-ju za 1500 in D-ju za 2000. Noben dolg ob zapadlosti ni bil poplačan. D oceni, da bi B lahko stvar prodal za 2000, ter meni, da bi jo sam prodal za več. Kaj lahko stori D, da bi se poplačal?

Na isti stvari se lahko ustanovi več zastavnih pravic (emfitevze pa ne), ker se ne razlikujejo glede upravičenj, ampak se ravnajo po vrstnem redu, torej po domače, po načelu »kdor prej pride, prej melje«.

A je zastavitelj. B, C in D so zastavni upniki. Dejansko stanje: večkratna zaporedna zastavitev stvari.

B → 500

C → 1500

D → 2000

Skupno A dolguje 4000. D misli, da lahko proda zastavljeno stvar za več denarja kot B. Kaj mu pravo nudi?

Prvi zastavni upnik je B. Stvar ima v posesti. Pravo nudi vsakemu kasnejšemu zastavnemu upniku posebno pravico *ius offerendi et succedendi* (pravica ponudjenja in nasledovanja). D iz svojega žepa poplača prvega po vrstnem redu, tj. B-ja (500), in stopi na njegovo mesto. D nato stvar proda in zanjo iztrži npr. 3500. To pa ni dovolj, da bi poplačal vse A-jeve dolgove, ki znašajo 4000. Kaj pa zdaj? Kako zdaj sledijo poplačila? Najprej D sebi izplača 500 (iz prvega ranga), potem plača C-ju 1500, in šele nato izplača svoj dolg. Poplačilo poteka po vrstnem redu.

4. *Ius offerendi et succedendi*.

Na izpitu opredeliš:

- prevod,
- obrazložitev,
- primer.

Pravica ponudjenja in nasledovanja. Če je več zastavnih pravic na eni stvari, je pomemben vrsti red zastavnih upnikov. Kasnejši zastavni upnik ima pravico ponuditi prvemu zastavnemu upniku poplačilo njegove terjatve in stopiti na njegovo mesto.

5. *Pignus in rem suam.*

Prevod: Zastavna pravica na lastni stvari. Ali je to mogoče? Načeloma ne. Kdaj pa je mogoče? Če bi pretila kakšna škoda.

Primer: A ima na B-jevi stvari zastavno pravico, hkrati pa je njegov dedič. Ko B umre, nastopi A njegov položaj. Pride do *confusio* – omejena pravica ugasne z združitvijo. A bi na ta način izgubil prvi plačilni rang, zato so rimski pravniki omogočili *pignus in rem suam*. A ima torej še vedno položaj v prvem rangu. To je edini primer v stvarnem pravu, ko ima lahko nekdo omejeno pravico na svoji stvari.

6. *Kaj vse je lahko iusta causa cesije?*

To je pogosto na izpitu!

Glavna delitev pravnih poslov:

→ **zavezovalni** pravni posel:

- so vedno posli obligacijskega prava,
- učinek je nastanek obligacije (obveznosti),

→ **razpolagalni** pravni posel:

- so posli stvarnega prava (npr. izročitev) in tudi posli obligacijskega prava (cesija – razpolaganje s terjatvijo),
- učinek je prenos ali obremenitev, pa tudi ukinitvev in zavrženje; razpolaga se z lastninsko pravico.

Kaj odlaga pogoj? Pogoj odlaga učinke pravnega posla.

Na kaj se nanaša objektivnost pri pogoju? Na negotovost.

Lastninska pravica se ustvarja z razpolagalnim pravnim poslom stvarnega prava. S terjatvijo pa razpolagamo z razpolagalnim pravnim poslom obligacijskega prava.

Razpolagalni pravni posli stvarnega prava so:

- tradicija,
- izročitev na kratko roko,
- izročitev na dolgo roko,
- posestni konstitut,
- simbolična oz. fiktivna izročitev.

Kavza je ena izmed predpostavk veljavnosti pravnega posla. Tudi tradicija potrebuje neko veljavno kavzo. Ta kavza se imenuje ***iusta causa traditionis***. Enako mora biti pri cesiji, ki je razpolagalni pravni posel obligacijskega prava. Pri cesiji se prenaša le imetništvo terjatve, ne pa sama stvar. Tako tradicija kot cesija potrebujeta neko utemeljitev v kavzi. Ta kavza je vedno nek zavezovalni pravni posel: npr. kupna in prodajna pogodba, darilna pogodba (ne pa najemna pogodba!).

Pogosto na izpitu!

Kaj je kavza cesije ali tradicije? Zavezovalni pravni posel.

S stališča kupne in prodajne pogodbe – kaj je cesija ali tradicija? Njena izpolnitev.

Kaj pa je s stališča cesije ali tradicije kupna in prodajna pogodba? Njena kavza.

Pazi! Loči to kavzo od obligacijske kavze! Npr. A in B skleneta prodajno pogodbo. Predpostavke so: predmet, oblika in med drugim tudi kavza – kot skupni namen pogodbениh strank. Ta kavza je obligacijska kavza.

Tako je kavza cesije ali tradicije nek pravni posel. To ni obligacijska kavza. Temu razpolagalnemu poslu je podlaga celotno obligacijsko razmerje. Pri obligacijski kavzi je namen podlage oz. kavze, da nastane obligacija. Namen oz. kavza cesije ali tradicije pa je, da se obveznost izpolni. Kakšen pravni posel je cesija v tej zvezi? Razpolagalni in kavzalen pravni posel.

7. Zapustnik A je B-ju volil sužnja pod pogojem, da bo A uspešno opravil izpit iz rimskega prava. B želi sužnja osvoboditi. Ali to sme storiti? Utemelji.

Gre za razvezni pogoj, ker imamo besedo »da«. B je postal pogojni lastnik. Viseči pogoj. B sužnja ne more osvoboditi, ker bi s tem izigral pogoj.

8. A je ukradel B-jeve škarje in jih prodal C-ju. C je slišal, da so škarje ukradene, zato jih je odvrigel. Škarje nato pobere D, ki pa kasneje prav tako izve, da so ukradene. Opredeli stvarnopravne položaje.

B je neposедуjoči lastnik.

A je zloverni posestnik.

C je zloverni posestnik.

D je dobroverni posestnik (zloverni posestnik postane, ko izve, da so škarje ukradene).

B je ves čas lastnik, razen v primeru, da bi škarje kdo priposestvoval. D bi jih sicer lahko priposestvoval, ker je bil dobroveren, ampak jih ne bo, ker so ukradene stvari izvzete iz priposestvovanja.

B ima na voljo rei vindicatio, s katero od D-ja zahteva svoje škarje nazaj, ker je D posedujoči nelastnik. Obsodba se bo glasila na denarni znesek (formularni postopek).

9. A shrani pri B-ju 500, hkrati pa se z njim dogovori, da sme B shranjeni denar porabiti, kasneje pa mu vrniti enak denarni znesek. Argumentiraj njun dogovor!

Gre za nepristno shranjevalno pogodbo (*depositum irregulare*).

II.

Najširša omejena stvarna pravica je EMFITEVZA. Je podedljiva in odsvojljiva (to je edina razlika emfitevze v primerjavi z užitkom).

Kako je treba izvrševati UŽITEK? Užitek je treba izvrševati obzirno. Kaj pomeni obzirno? Gre za pravni standard, ki pomeni, da se ne povzroča nepotrebne škode. Nepotrebna škoda je tista škoda, ki ne nastane z normalno uporabo stvari in normalnim izvrševanjem, ampak kako drugače. Kaj je potrebna škoda? To je tista škoda, ki nastane zaradi normalne obrabe ob normalnem izvrševanju služnosti.

Katera omejena stvarna pravica daje razpolagalno upravičenje? ZASTAVNA PRAVICA. Zakaj? Ker dobi zastavni upnik ob zapadlosti razpolagalno upravičenje, da lahko stvar proda, odsvoji drugemu. Gre za izvedeni način pridobitve lastninske pravice. Lastninska pravica se prenese z vsemi omejitvami.

Kako se najpogosteje ustanovi užitek? Z oporoko, pa tudi s pridržkom služnosti. Primer pridržka služnosti: odsvojim nepremičnino (hišo) in si pridržim pravico stanovati v podstrešni sobi.

Katero načelo velja za nepremičnine? Načelo *Superficies solo cedit*. Iz tega načela je izvedeno načelo *Accessio cedit principali*, ki velja za premičnine (npr. prstan in vanj vgrajen diamant).

Glavna **delitev stvari v stvarnem pravu:**

- premičnine,
- nepremičnine.

Glavna **delitev stvari v obligacijskem pravu:**

- **genus:** stvari po vrsti, denar in druge nadomestne stvari, potrošne stvari (ni pa nujno, da so le potrošne; npr. stol); določene so po vrsti, količini in po kakovosti,
- **species:** individualno določene stvari.

DENAR gledamo glede na valuto in znesek. Pravilno je »dolgujem denarni znesek«, nepravilno pa »dolgujem denar«. Na ustnem izpitu se vedno izražaj z besedno zvezo »denarni znesek«.

OBLIGACIJSKO PRAVO

a° praescriptis verbis: omogoča iztožljivost vseh akcij in inominatnih dogovorov (kjer je veliko akcij).

Pravni naslovi za nastanek obligacije so:

- pravni posel,
- zakon (v odškodninskem pravu),
- odločba državnega organa (v rimskem pravu pretorja, danes pristojnega sodišča).

Pogodba je dvostranski pravni posel. Oporoka je enostranski pravni posel. Obe ustanavljata obveznost.

KONTRAKTI so posebne akcije v primerjavi s pogodbami. PAKTI v začetku niso bili iztožljivi, kasneje pa postanejo iztožljivi in sicer z uvedbo generalne tožbe a° praescriptis verbis.

Razmerje obveznost – dolg

Kaj je dolg? S stališča dolžnika obstaja dolg, s stališča upnika pa je dolg terjatev. S stališča nekoga tretjega pomeni dolg le neko obveznost oz. obligacijo.

PRIMERI

1. Rimljan A je pregnal B-ja z njegove parcele in se tam naselil. Čez nekaj časa je prišel C, ki je bil večji in močnejši od A-ja, in A-ja pregnal z B-jeve parcele. A je zahteval posestno varstvo. Komu bo posestno varstvo zagotovljeno? S katerim pravnim sredstvom? Utemelji.

B je lastnik, saj ne izgubi lastninske pravice. Gre za motenje posesti, zato se sploh ne sprašujemo o pravici. Namen varstva posest je v tem, da se prepreči samopomoč in brezpravno obračunavanje med subjekti.

A prežene B-ja: A je postal viciozni posestnik.

C prežene A-ja: C je postal viciozni posestnik.

A zahteva pravno varstvo. S čim? Z interdiktom *de vi armata* ali z interdiktom *de vi cottidiana*; odvisno od tega, ali je bil pregan z navadno ali z oboroženo silo.

Relativna vicioznost: če bi A napadel C-ja nazaj in ga pregnal, bi se interdikt obrnil proti C-ju, ker bi bil v tem primeru proti A-ju relativno viciozen.

RELATIVNO VICIOZNA POSEST je posest, pridobljena na silo, na skrivaj ali na prošnjo do preklica od nasprotne stranke v posestnem sporu.

Pravico do posestnega varstva imajo lastniški in nelastniški posestniki, čeprav so sprva domnevali, da ga nelastniški posestniki nimajo.

2. A se je dogovoril s C-jem, da mu (A C-ju) proda stvar, ki je bila na popravilu pri B-ju. Zato, da bi imela preveč zamudnega dela, sta se A in C dogovorila, da se stvar šteje za že izročeno C-ju. Okvalificiraj dogovor med A-jem in C-jem. Za kaj gre? Utemelji. Kaj se zgodi, če B ne želi izročiti stvari C-ju? Kateri zahtevek ima na voljo C? Utemelji.

Gre za izročitev na dolgo roko (*longa manu traditio*), ki je surogat tradicije, in ima iste pravne učinke kot tradicija. Že samo dogovor zadošča za stvarnopravni učinek, tj. prenos lastninske pravice. Gre za razpolagalni pravni posel in hkrati za pridobitni način. V tem je dvojna vloga tradicije.

Ti surogati so mogoče le takrat, kadar pravo določa možnost le-teh. Splošno se drugače uporablja tradicija.

C ima na voljo rei vindicatio, ker je z izročitvijo na dolgo roko postal lastnik stvari.

Posest je dejstvo, ki obsega dva elementa: *corpus* in *animus*. Obstajajo pa izjeme od tega. Včasih se posest drži samo z voljo ali pa samo z dejansko oblastjo.

3. A je podaril B-ju 1000 pod pogojem, da bo B uspešno opravil izpit iz rimskega prava. B izpita še ni opravil, kljub temu pa mu je A izročil obljubljeni znesek. Ker B tudi čez leto dni in po številnih poskusih ni opravil izpita, se je A odločil, da mu bo podarjeni znesek odvzel, saj mu ga je izročil v visečnosti pogoja. B temu ostro nasprotuje in trdi, da mu izročena zneska ne more odvzeti. Kdo ima prav? Utemelji.

Gre za DARILO POD ODLOŽNIM POGOJEM. Pogoj odlaga nastanek obveznosti, učinka, obligacije. Med A in B v času visečnosti pogoja ni zaveze, ker še ni učinka, tj. nastanka obligacije. Kljub temu mu izroči denarni znesek. Predmet je namreč denarni znesek, ne denar. Ta denarni znesek lahko zahteva nazaj z *condictio indebiti*.

Če B opravi izpit, nastane obligacija, in B lahko od A-ja terjaja obljubljeni denarni znesek z *a° certae creditae pecuniae*. Kaj se zgodi, če pride so zastaranja po desetih letih? B denarnega zneska ne more terjati od A-ja, a terjatev še vedno obstaja – materialna pravica obstaja (naturalna obligacija).

Kaj pa, če je postavljen rok? Čez tri leta še lahko terjaja denarni znesek – kaj se zgodi? Obligacija še vedno obstaja. Rok namreč le odlaga dospelost. Upnik pred tem rokom ne more terjati, prav tako na dan roka še ne more terjati, terja pa lahko šele naslednji dan, kajti do polnoči lahko dolžnik še vedno izpolni dolgovano.

4. A je prepustil svoj osebni avtomobil na posodo B-ju za čas enega meseca. Tik pred prenehanjem razmerja je B A-ja prosil, ali bi smel avtomobil uporabljati še naprej do nadaljnjega. A je v to privolil. Kvalificirajte dogovor med A-jem in B-jem s stvarnopravnega aspekta. Za kaj gre? Utemeljite.

A je lastnik avtomobila. B je obligacijskopravno izposojevalec, A pa je posodnik. Stvarnopravno je B imetnik avtomobila. Gre namreč za prekarij (na prošnjo do preklica), ker je avtomobil posojen »do nadaljnjega«.

Posodbena pogodba obligacijskopravno preneha in preide v prekarij. B s tem postane posestnik in ni več imetnik. Prišlo je do prehoda iz imetništva v posest.

Kaj je **pogoj**? Je prihodnje objektivno negotovo dejstvo. Objektivnost se nanaša na negotovost. Subjektivna negotovost: če se je pogoj že uresničil, pa oseba za to ne ve.

Kaj je **navidezni nujni pogoj**? Primer: »Dam ti 100, če je ansambel bratov Avsenik prenehal z igranjem.« Dejstvo, ki je postavljeno kot pogoj, ni negotovo, ker je ansambel z igranjem prenehal že leta 1990. Učinek takega pogoja: pravni posel velja brezpogojno in takoj!

Kaj je **navidezni nemogoč pogoj**? Primer: »Dam ti 100, če greš na luno.« Učinek takega pogoja: pri pravnih poslih *inter vivos* pride do ničnosti (kot da pravni posel sploh ne obstaja), pri poslih *mortis causa* pa se tak pogoj šteje za nezapisanega, ker se želi ohraniti prava oporočiteljeva volja.

Kakšen je **učinek ničnosti**? Absolutna neveljavnost. Ne nastanejo nobeni pravni učinki. Edini zahtevek je lahko odškodninski. Izpodbijnost lahko konvalidira, ničnost pa ne.

5. B je volil A-ju rabo na čredi ovac. Utemeljite, kakšna upravičenja ima na ovcah A, ob tem pa upoštevajte argumentacijo rimskih klasikov (iz virov).

Raba opravičuje tudi uporabljanje. Problem pa se pojavi pri vprašanju, kako uporabljati ovce. Raba ne opravičuje pridobivanja plodov (mleka, volne, gnoj). Kaj torej obsega raba pri ovcah? Obsega vsaj toliko plodov, ki jih upravičenec rabe potrebuje za svoje preživljanje. To pa ocenimo po »zdravi pameti«. Ovce sme »uprabljati« za gnojenje (njihove iztrebke), hkrati pa sme porabiti tudi nekaj mleka.

6. »Sevitus in faciendo consistere nequit.«

Načela služnosti so pogosto na izpitu! Dobro se jih nauči!

Prevod: »Ni služnosti v storitvi.«

Obrazložitev: predmet služnosti ne more biti neko pozitivno ravnanje lastnika služeče stvari.

Primer: A B-ju ustanovi služnost, ki dovoljuje B-ju vožnjo po A-jevi cesti. A-ju v zvezi z vzdrževanjem ceste ni treba ničesar storiti, B-ju mora dopuščati le to, da vozi po njegovi cesti.

7. A je prosil B-ja, da mu dovoli prehajanje preko njegovega zemljišča. B je A-ju slednje tudi dovolil, vendar ni želel, da bi pot uporabljali tudi A-jevi potomci, zato je A-ju izrecno poudaril, da dovoli pot uporabljati le njemu. Čez nekaj let je A umrl in A-jev sin je trdil, da ima pravico prehajati čez B-jevo zemljišče. Podrejeno je

zatrjeval, da je A tako pravico priposestvoval. Katero pravico ima sin v mislih? Ali ima prav? Kdo bo uspel dobiti posestno varstvo? Utemelji.

Zemljiška služnost je podedljiva, osebna služnost pa ne. Stvarnopravno: ne gre za stvarno služnost, ker to ni zemljiška služnost. Prav tako ne gre za osebno služnost (še najbližje bi bila raba). V tem primeru gre torej za obligacijsko razmerje, za INOMINATNI KONTRAKT. Ne ve se točno, kaj je to.

Priposestvanje? Ne. Nima pravnega naslova, zato ni v dobri veri. Dogovor med A in B je bil pravni naslov. Glej pogoje za priposestvanje.

Svobodo služnosti lahko priposestvuje le lastnik.

8. B je vsak dan hodil čez A-jev travnik. Slednjega je to zelo motilo, zato je B-ja nekega dne ustavil, ko je prečkal njegov travnik. B se je opravičeval, da vedno zamuja na avtobus, in da zato ubere pot čez travnik, ki je krajša. Kaj lahko stori A, če B-ja ponovno zaloti prehajati čez njegov travnik? V katerem primeru ne bi mogel storiti ničesar? Za kaj sploh gre? Utemelji.

Gre za MOTENJE POSESTI. V katerem primeru A ne bi mogel ničesar storiti? Če bi bil B v nevarnosti (v primeru skrajne sile bi B lahko tekel čez A-jev travnik).

Lahko bi šlo tudi za SLUŽNOST. Tukaj pa ne gre za služnost, ker se je B opravičeval za prehajanje, če pa bi šlo za služnost, se B ne bi imel za kaj opravičevati.

Kaj ima A na voljo? Interdikt *uti possidetis* (gre za posestno varstvo).

Kaj pa, če bi B imel služnost? B bi proti A-ju naperil konfesorno tožbo, da se prepove oviranje izvrševanja služnosti. A (lastnik) pa bi imel proti B-ju negatorno tožbo, če bi želel dokazati, da služnost ne obstaja.

III.

ZGODOVINSKI UVOD

Trije postopki po nastanku:

- legisakcijski,
- formularni in
- kognicijski ali ekstraordinarni.

Štiri obdobja rimskega prava:

- (staro) civilno pravo,
- pretorsko ali honorarno pravo,
- klasično pravo in
- postklasično ali Justinijanovo pravo.

Obdobja se delijo glede na to, kateri faktor je najbolj vplival na pravni razvoj.

Rimsko pravo je pravo kazusov in akcij. Tožbeni zahtevki so več kot tožba. S tožbenim zahtevkom se začne postopek. Sodnik je bil pogodbeno določen in na začetku ni bil državni organ.

Faze formularnega postopka:

- in iure: pred pretorjem,
- apud iudicem: pred sodnikom.

Za vsako pravico je bila akcija. Pakti niso imeli akcij, ker sprva niso bili iztožljivi. Delikti, kvazidelikti in kvazikontrakti nastanejo na podlagi zakona, kontrakti pa na podlagi soglasja (kupna in prodajna pogodba nastane z že doseženim soglasjem med strankama).

S tožbo a° prescriptis verbis postane v Justinijanovem pravu iztožljiv vsak dogovor. Gre za sodobno pojmovanje neomejenosti obligacijskih zavez.

Razmerje pogodbe – pakti – kontrakti: pogodbe so nadrejen pojem za kontrakte in pakte; oboje so pogodbe. Kontrakti so iztožljivi, pakti pa (sprva) ne.

PRIMERI

1. Kdo je bil zakonodajalec v klasični dobi rimskega prava? Utemelji. Kako so se imenovali pravni predpisi, ki jih je slednji sprejemal?

Klasična doba traja od leta 27. pr. Kr. (vlado nastopi Avgust) pa do leta 230 oz. 300 (imamo dva konca klasične dobe). Letnica 230 pomeni smrt zadnjega nam znanega klasičnega pravnika Gaja, letnica 300 pa izdajanje cesarskih konstitucij cesarja Dioklecijana, ki imajo kvaliteto klasičnega prava, kar dokazuje, da so v cesarjevi pisarni takrat še delovali anonimni klasični pravniki.

Zakonodajalec je bil SENAT. Leta 118 nastopi vlado cesar Hadrijan, ki izrine senat, ter sam sprejema zakone, v senat pa jih daje le v potrditev. Pravni predpisi, ki jih sprejema senat, se imenujejo SENATOVSKI SKLEPI.

2. Časovno opredeli konec klasične dobe. Ali opaziš kakšno posebnost?

Glej zgoraj. Posebnost klasične dobe je teorija o dveh koncih.

V postklasični dobi kot zakoni veljajo EDIKTI, ki jih izdaja cesar.

3. Kdaj postane v rimskem pravu cesar zakonodajalec? Kako se imenujejo predpisi, ki jih izdaja cesar?

Cesar postane zakonodajalec *de facto* s cesarjem Hadrijanom leta 118 (prepisi so *leges viciae*). De iure pa postane cesar zakonodajalec s cesarjem Dioklecijanom, ki izdaja cesarske konstitucije:

- edikt (splošen in abstrakten akt),
- reskript,
- dekret (sodba) in
- mandat (navodila uradnikom, kako ravnati v konkretnih primerih).

4. A s stipulacijo B-ju obljubi konja Sivca ali konja Rjavca. Kdo ima pravico do izbire med obema predmetoma izpolnitve? Za kakšno obligacijsko razmerje sploh gre? Kaj se zgodi z obligacijo, če še pred dogovorjenim rokom za izročitev konj Sivec pogine zaradi bolezni?

Kdo izbira? Načeloma dolžnik, razen če sta se stranki dogovorili, da bo izbiral upnik. Pri stipulaciji vedno načeloma izbira dolžnik.

Za kakšno razmerje gre? Gre za alternativno stipulacijo. Dolgovana sta dva predmeta, izpolniti pa je treba le enega.

Če želiš tožiti, katero tožbo uporabiš? *Condictio certae rei* (kondikcija določene stvari). Kako je treba oblikovati zahtevek? Tožiti je treba alternativno obe stvari, razen če ima pravico do izbire upnik.

Kaj se zgodi, če konj pogine zaradi bolezni? Gre za naključno uničenje, ki povzroči naknadno nemožnost izpolnitve, ki pa manj velja za generične stvari. Naknadna nemožnost je določena glede na krivdo. Začetna nemožnost povzroči ničnost pravnega posla.

Kaj se zgodi z obveznostjo v tem primeru naknadne nemožnosti? Obligacija se skoncentrira na drugi predmet. Naključno uničenje trpi dolžnik. Zakaj? Zato, ker ostane v končni fazi brez obeh konjev – eden pogine, drugega pa mora izročiti upniku. Malo pa vsekakor trpi tudi upnik, saj je imel neko upanje, da bo dobil lepšega konja.

Kaj bi se zgodilo, če bi poginil tudi drugi konj? Tukaj se moramo vprašati, zakaj bi (če bi) poginil. Krivda dolžnika – naklep (če konja npr. ubije), obligacija konvertira v odškodninsko odgovornost. Odločilno vprašanje pa je tudi, za katero stopnjo krivde odgovarja dolžnik.

5. A je podaril B-ju zemljišče tako, da bi po smrti obdarjenca znova postalo darovalčeva (tj. A-jeva) last. Opredeli, za kaj gre. Kako je s pravno veljavnostjo takšnega darila? Utemelji.

Gre za DARILNO POGODBO z nedoločenim končnim rokom – gotovo je, da bo A umrl, vendar je negotovo, kdaj se bo to zgodilo.

Kako je z veljavnostjo? Lastninska pravica ne trpi niti končnega roka niti pogoja. Rok in pogoj nasprotujeta naravi lastninske pravice. To darilo je zato nično, pravni posel nima učinkov in darilo je treba vrniti.

6. A je kupil od B-ja verižico. Čez čas je ugotovil, da ni zlata, zato je bil slabe volje. Ali lahko proti B-ju uveljavlja kakšne zahteve? Utemelji.

Gre za vprašanje, kaj sta se A in B dogovorila, kaj je torej bila njuna volja, nagib, motiv. Nagibi pravno niso upoštevni, razen izjemoma pri neodplačnih pravnih poslih.

Vprašanje je, kaj je bila kavza pogodbe – njun skupni namen: ali zlata verižica ali ne. Če sta se dogovorila za zlato verižico, gre za neizpolnitev. Če pa sta se dogovorila le za verižico, pa gre za izpolnitev.

Stvarne napake:

- neizpolnitev,
- nepravilna izpolnitev.

Sama pogodba je veljavna.

Če je bila skupni namen obeh pogodbenih strank zlata verižica, gre v tem primeru za neizpolnitev pogodbe. Kupec lahko z *a° empti* zahteva od prodajalca povrnitev interesa.

7. A je B-ju prodal gozd v izmeri dveh hektarjev. Natančno opredeli, kaj je predmet kupne in prodajne pogodbe. A želi izročiti B-ju določen gozd, ki pa je v precej slabem stanju, zato B ugovarja, da A-jeva izpolnitev ni pravilna. Ali ima prav? Utemelji.

Gre za kupno in prodajno pogodbo. Kaj je predmet pogodbe? Gozd. Ne gre za *species*, ampak za *genus* (gozdov je namreč zelo veliko). Prodajalec lahko da najslabši predmet tiste vrste.

B nima prav, pogodba je bila veljavno sklenjena.

Če pa bi se dogovorila drugače, na ta način, da bi bil gozd točno določen, pa bi šlo za neizpolnitev.

8. A je bil v finančnih težavah, zato si je od svojega soseda B-ja izposodil 1000 zlatnikov in mu v zastavo prepustil svojega konja. Kmalu zatem je A na skrivaj vzел svojega konja B-ju in ga prodal ter izročil C-ju. Ali je C pridobil na konju lastninsko pravico? Utemelji. Kako je z B-jevo pravico? Kaj lahko očitamo A-ju? kateri zahtevki bodo prišli v poštev? Utemelji.

Konj je stvar *res mancipi*, vendar to po Justinijanovem pravu ni pomembno. NA IZPITU VEDNO ODGOVARJAŠ PO JUSTINIJANOVEM PRAVU!

A ima lastninsko pravico na konju. Zastavna pravica je omejena stvarna pravica, saj omejuje lastninsko pravico. A konja proda (pogodba – zavezovalni pravni posel) in izroči (stvarni pravni posel) C-ju.

Ali ima C na konju lastninsko pravico? Ja! Zakaj? Ker je bil A razpolagalno sposoben, bil je lastnik. Zastavna pravica pa je absolutne narave in sledi lastninski pravici. Stvar se zdaj nahaja pri dobrovernem C-ju.

A-ju lahko očitamo TATVINO POSESTI (*furtum possessionis*).

Kakšni so zahtevki? Z reipersekutorno *a° pigneraticia in rem* bo B od C-ja zahteval vrnitev konja.

Kakšni so zahtevki na obligacijskopравни ravni? V tem primeru gledamo pogodbo med prodajalcem in kupcem. Gre za pravno napako, saj je bila na lastninsko pravico obešena zastavna pravica kot omejena stvarna pravica, C pa je tako lastninsko pravico tudi dobil. C ima zato na voljo *a° empti* na povrnitev interesa. Interes pa znaša zmanjšanje premoženja in izgubljeni dobiček.

Kdaj kupec ne more ničesar zahtevati? Če je bilo kupcu znano, da je stvar zastavljena.

9. A je zastavil B-ju ukradeno stvar v ročno zastavo (*pignus*). Kakšne so posledice? Kakšni so zahtevki?

Stvar je ukradena, je last, npr., C-ja. C izve, da je stvar pri B-ju. Zagrozi mu z rei vindicatio, B pa mu pove, da ima zastavno pravico na njej, ki je močnejša od lastninske pravice. C pove, da stvari nikomur ni zastavil.

Če želimo, da nastane zastavna pravica, moramo biti razpolagalno sposobni. A to ni bil, zato zastavna pravica ni nastala! Iz tega izhaja, da je zastavna pravica omejena stvarna pravica, ki jo lahko ustanovi le lastnik.

Med A in B pa je nastala zastavna pogodba (realni kontrakt), kjer pa se ne zahteva lastninska pravica na stvari. Zastavna pogodba se rimsko imenuje *pignus* (isto kot ročna zastava).

Obe stranki sta hkrati upnik in dolžnik: *a° pigneraticia directa* in *a° pigneraticia contraria*.

B zahteva drugo stvar z *a° pigneraticia contraria*. Zahteva stvar, ki bo dala ustrezno varstvo. Zahteva lahko tudi povrnitev škode. A kot zastavitelj pa lahko z *a° pigneraticia directa* zahteva vrnitev stvari po preteku zastavne pravice, povrnitev škode in povrnitev plodov.

Razlika *pignus* – hipoteka: *pignus* je ročna zastava, hipoteka pa pogodbena zastava.

IV.

SOLIDARNE OBLIGACIJE

Obligacija je vez med upnikom in dolžnikom, ki dolžnika sili k neki izpolnitvi v upnikovo korist. Izpolnitev je lahko v kakršnemkoli dolžnikovem ravnanju, bodisi aktivnem bodisi pasivnem.

Za solidarne obligacije gre, kjer so večosebna razmerja oz. razmerja z več osebami.

Deljena obligacija: iz istega pravnega naslova nastane več obligacij. Primer: Imamo tri dolžnike, ki so poškodovali avto, in enega upnika, ki je lastnik tega avta. Krivda bo deljena. Če je škoda 120 €, vsak dolžnik plača 40 €.

To deljeno razmerje je zoženo na solidarno (nerazdelno) obveznost. Celotno razmerje terjaš od enega dolžnika, če so trije, od kogarkoli, torej od kateregakoli sodolžnika.

Za **solidarno obligacijo** gre takrat, kjer lahko skupni upnik od kateregakoli izmed več sodolžnikov zahteva to, kar upniku dolgujejo vsi trije sodolžniki skupaj. To je pasivna solidarnost. Solidarna obligacija se ne izpolni samo enkrat (to je pogosta napaka na izpitu!).

Za aktivno solidarnost gre, ko lahko katerikoli izmed več skupnih upnikov zahteva od njihovega skupnega dobička toliko, kolikor dolguje dolžnik vsem trem upnikom skupaj.

Npr. upnik ima tri sodolžnike:

- **prvi sodolžnik odgovarja 50 %**,
- **drugi sodolžnik odgovarja 40 %**,
- **tretji sodolžnik odgovarja 10 %**.

Ti trije sodolžniki so skupaj razbili avto upniku in odgovarjajo solidarno. Odgovornost je odvisna od njihove krivde. Koga lahko upnik terja? Tistega, ki je najbolj plačevit. Npr. terja tretjega, čeprav je dolžan zelo malo. To je prva stopnja.

Druga stopnja regresno razmerje. Če je tretji sodolžnik plačal upniku vse, torej še za prvega in drugega, nastane med temi tremi sodolžniki regresno razmerje. Tretji sodolžnik lahko zdaj zahteva povračilo sorazmernega dela od ostalih dveh sodolžnikov (50 % od prvega in 40 % od drugega).

Poglejmo še drugi primer: **Dolžnik dolguje 100 in poleg njega se je za isti znesek zavezal porok.**

Upnik ima torej dolžnika in poroka (zaveže se z adpromisijo; solidarni porok).

Koga upnik terja? Tistega, ki je najbolj plačevit. Recimo, da terja poroka. On plača znesek v višini 100. Kaj bo v regresnem razmerju? Porok bo od dolžnika zahteval 100, saj je dolžnik dolžan upniku.

Lahko pa seveda upnik terja 100 direktno od dolžnika in ne od poroka. Kakšno bo tukaj regresno razmerje? Tukaj regresnega razmerja ni oz. je nič.

REGRESNO RAZMERJE je odvisno od notranjega temeljnega razmerja.

Čemu so namenjene solidarne obligacije? Z njimi olajšamo poplačilo upnikov in tudi izterjavo. Solidarna obligacija je le tehnika, ki omogoča lažje poplačilo, ki se v regresnem razmerju potem izravna, če pride v prvem razmerju do neenakosti. Solidarna obligacija pa poleg tega prevali tudi ekonomski riziko poplačila na dolžnika, praviloma na tistega, ki je najbolj plačevit. Logika solidarnih obligacij je torej ta, kako olajšati poplačilo upnikov.

V čem je lahko težava? V tem, da eden od sodolžnikov nima nobenega premoženja (je zapravljivec).

Aktivna solidarnost pomeni več upnikov. Je redkejša od pasivne solidarnosti. Obstajajo pa tudi solidarnosti na obeh straneh.

KRIVDA

V stvarnem pravu o krivdi ni govora, saj teži k nemotenemu ugotavljanju pravnih položajev. Primer: A privari na B-jev kip roko. B postane originarno lastnik (stvarnopravni vidik), A pa dobi na voljo obogatitveno tožbo za tisto, za kar je bil B obogaten (obligacijskopravni vidik).

Krivda je pomembna v obligacijskem pravu. Težava nastopi takrat, kadar nekdo obveznosti ne izpolni, ko pride do kršitve, ali pa ko obveznost izpolni nepravilno. V ospredju so torej pogodbeni razmerja.

NEZMOŽNOST je subjektivna kategorija, ki na obveznost nima vpliva. Primer: A ni sposoben izpolniti, ker se je zavezal za 1000000 €.

NEMOŽNOST je objektivna kategorija. Deli se na:

- začetno nemožnost in
- naknadno nemožnost.

ZAČETNA NEMOŽNOST – primer: kupim parcelo na Marsu ali pa se zavežem prodati dinosavra. Predmet že ob sklenitvi pravnega posla ne obstaja, zato je posledica tega ničnost. Začetna nemožnost torej povzroča ničnost.

NAKNADNA NEMOŽNOST – primer: Imamo konja Sivca, ki je predmet naše kupne in prodajne pogodbe. Potem pa je ta stvar uničena, npr. konj pogine, torej gre za uničenje stvari, ki je predmet izpolnitve. Stvar je naknadno uničena. Najprej se vprašamo, ali je naknadna nemožnost **zakrivljena** (konvertira v odškodninsko odgovornost) ali **nezakrivljena** (trpi jo upnik).

Kaj se torej zgodi, če je stvar naknadno uničena? Če je *genus*, ni nemožnosti, saj se uničeno stvar da nadomestiti z drugo. Samo *species* je lahko objekt nemožnosti. Tukaj pa je pomembno vprašanje krivde, torej, ali je prodajalec kriv za uničenje ali ne. Kriv je, če npr. da konja raje v klavnico, kot da ga izroči kupcu. Prodajalec je v tem primeru kriv, torej gre za zakrivljeno nemožnost, kjer obligacija ne ugasne, temveč konvertira v odškodninsko obligacijo. Prodajalec bo moral plačati denarni znesek, največkrat vrednost stvari.

Druga možnost pa je, da prodajalec npr. ni kriv za uničenje stvari. V tem primeru gre za naključno uničenje stvari, ki je *species*. Tukaj pa gre za nezakrivljeno nemožnost, ki jo trpi upnik. Ni nobene odškodnine. Primer: Prodajalec prodaja Mozartov klavir, s katerim je Mozart odigral največ koncertov. Gre torej za *species*. Obstaja le en primerek tega klavirja. Če je bil klavir naključno uničen, trpi to uničenje upnik, ki ne more od prodajalca ničesar več zahtevati. Če pa ga je prodajalec naklepno poškodoval ali uničil oz. mu je moč očitati krivdo, potem bo obligacija konvertirala v odškodninsko, torej bo moral prodajalec kupcu plačati vrednost klavirja.

Drugače bi bilo, če bi prodajalec prodajal katerikoli Mozartov klavir. V tem primeru sploh ne bi moglo priti do naknadne nemožnosti, ker ne gre za *species*, temveč za *genus*. Če je eden od klavirjev uničen, mora prodajalec izročiti drugega. Obveznost bo obstajala tako dolgo, dokler bo obstajal vsaj še eden Mozartov klavir.

STOPNJE KRIVDE

Za obligacijsko pravo je pomembna krivda. Zakaj? Ker pride do konverzije v odškodninsko odgovornost:

- če ne izpolnim pravilno,
- zaradi naknadne nemožnosti,
- če sploh ne izpolnim,
- pa tudi zaradi nezmožnosti (če se nekomu zavežeš, da boš prodal njegovo stvar).

V drugi fazi obligacija vedno postane odškodninska.

Na začetku pravo ni upoštevalo krivde (talionsko načelo: zob za zob). Kasneje se je počasi začela upoštevati krivda (primer kopje in ovna: če je kopje bolj ušlo kot pa ga je vrgel, mora darovati ovna). Velik preobrat naredi Zakonik XII plošč, ki že upošteva naklep. V 3. st. pr. Kr. je izdan zakon lex Aquilia, kjer pride do upoštevanja krivde na sploh, pa tudi do upoštevanja malomarnosti. V klasičnem pravu se upošteva že vsaka krivda, tudi tako majhna malomarnost. Bizantinska pravna teorija pa je sistematizirala stopnje krivde.

OBLIKE KRIVDE:

- Najhujša oblika krivde je NAKLEP ali namen (*dolus*).
- Sledi VELIKA ali HUDA MALOMARNOST,
- nato MAJHNA MALOMARNOST, ki pomeni opuščanje tistega ravnanja, ki bi ga pričakoval od posebno skrbnega človeka neke družbe.
- Nato sledi NAKLJUČJE (*casus*), kjer krivde ne moremo očitati nikomur. Naključje se lahko odvrne s posebnim varstvom stvari (*custodia* – varovanje stvari, s katerim odvrnemo naključno uničenje stvari).
- VIŠJA SILA – elementarni dogodki, poplave, potresi, upori, socialni nemiri, ipd.

Naklep se meri po subjektivnem merilu, ali je imel namen to storiti.

Malomarnost se meri po objektivnem merilu. Ravnanje primerjamo z nekim vzorcem ali idealom (posebno skrben družinski oče). Malomarnost je nasprotje skrbnosti, je obratno sorazmerna s skrbnostjo. Če nisem dovolj skrben, sem kriv.

S *custodio* (varovanjem) odvrnemo naključje. Če odgovarjaš za *custodio*, pomeni da odgovarjaš za naključje.

Za višjo silo se nikoli ne odgovarja!

Posebna skrbnost – *diligentia quam in suis* – skrbnost kot v lastnih zadevah: je skrbnost, ki jo kažemo v lastnih zadevah. Opredeljena je subjektivno. Pojavlja se pri določenih pravnih razmerjih.

Pogosto na izpitu: kaj je skrbnost kot v lastnih zadevah? Kje se pojavlja? Pojavlja se pri razmerjih, kjer se interesi sopogodbениkov med seboj prepletajo, gredo v isto smer (družbena pogodba, naključna premoženjska skupnost, varuštvo za nedorasle). Rimsko pravo je štelo, da naj taki sopogodbениki odgovarjajo tako kot v lastnih zadevah, saj si sam kriv, če npr. izbereš slabega družbenika pri družbeni pogodbi. Odgovornost za skrbnost kot v lastnih zadevah nas razreši odgovornosti za majhno malomarnost, ne pa tudi za veliko malomarnost in za naklep.

Temeljno načelo pri odgovornosti v Justinijanovem pravu je UTILITETNO NAČELO. Po tem načelu strožje odgovarja tisti, ki ima večjo korist oz. interes. Kdor nima nobene koristi, odgovarja le za naklep in veliko malomarnost. Tisti sopogodbениk, ki ima korist od pogodbe oz. razmerja, odgovarja za vsako krivdo, z malomarnostjo vred.

Kaj je korist? Gledamo ekonomski kriterij koristi. Posodnik npr. nima koristi od pogodbe, zato ne odgovarja za vsako krivdo, izposojevalec pa ima korist, zato odgovarja za vsako krivdo. Pri kupni in prodajni pogodbi imata korist obe stranki, zato obe odgovarjata za vsako krivdo.

Odgovornost za *custodio* oz. za varovanje stvari: pralec in krojač. Odgovarjata za riziko kot so miši, kraja, zamenjava blaga, izguba blaga. Brodniki in gostilničarji pa odgovarjajo za neprimeren recept, pogodbeno odgovornost. Pri *custodii gre* za objektivno odgovornost.

Če ni drugače dogovorjeno, se odgovarja po utilitetnem načelu. S konkretno pogodbo je bilo mogoče odgovornost razširiti ali zožiti. Nikoli se ne more izključiti odgovornost za naklep in za hudo malomarnost. Za to se vedno odgovarja. Za višjo silo pa se nikoli ne odgovarja. Zakaj ne? Ker bi bilo to v nasprotju z načelom dobre vere in poštenja. Če bi obstajalo tako določilo, da se za višjo silo odgovarja, bi bilo nično, in odgovarjalo bi se po utilitetnem načelu.

Justinijan je združil naklep in hudo malomarnost.

.....

PRIMERI

1. A je imel terjatev nasproti B-ju. Poleg B-ja se je A-ju zavezal še porok C, hkrati pa je A-ju v zavarovanje njegove terjatve zastavil plemenskega konja. Čez nekaj časa se je A-ju za B-jev dolg namesto B-ja zavezal D.

Ko pa je A D-ja terjal, je bil slednji neplačevit. A je zato terjal C-ja in se skušal poplačati iz zastavljenega konja. Ali bo uspel? Komentiraj. Za kakšen pravni posel je šlo, ko se je namesto B-ja upniku zavezal D?

Gre za NOVACIJO – delegatio debiti (pasivna delegacija ali prevzem dolga). Vse akcesorne pravice prenehajo, zato A ne more ničesar storiti. Zastavna pravica na konju je prav tako prenehala (ker je akcesorna pravica).

2. Najemnik samotne hiše na deželi je pobegnil pred tolpo razbojnikov, ki je vdrla v najeto hišo in jo povsem oplenila. Ali bo imel najemodajalec v zvezi s tem kakšne zahtevke? Navedi in utemelji.

Vprašamo se, ali je najemniku moč očitati kakšno krivdo. Najemnik mora o napadu obvestiti svojega najemodajalca. Vsaj to bi lahko storil. Ker tega ni storil, ni ravnal kot skrben gospodar. Ker ga ni obvestil, ima najemnodajalec na voljo tožbo iz najemne pogodbe.

3. Dedič A je opazil, da je B na svoja okna montiral polkna, ki so bila pred zapustnikovo smrtjo v njegovi garaži. Prepričan je, da jih je B ukradel. Kaj lahko stori? Katere tožbe bi lahko prišle v poštev?

Tukaj je prehodni problem. Stvarnopravni problem: spojitvev polken s hišo. Polkna postanejo del glavne stvari, tj. hiše. Rimsko pravo je poznalo tožbo za izogib od tega stanja: *a° ex exhibendi* (predložitvena tožba). Prvi korak je torej ta, da se naperi ta tožba, potem pa se naperi *rei vindicatio*, če pa so mu bile polkne ukradene, pa naperi še *condictio furtiva* in *a° furti*. Če ni šlo za tatvino, se naperi le *rei vindicatio*.

Predložitvena tožba se uporabi v primeru stvari, ki so zmontirane, prikrojene, če se dajo odstraniti (npr. diamant iz prstana).

4. A je imel stanovanjski blok, v katerem je živelo več najemnikov. Blok je upravljal upravnik B. B se je z vodovodarjem C-jem dogovoril, da bo pregledal in po potrebi popravil tesnila vseh pip v bloku. Za kakšen pravni posel gre? Kdo in pod kakšnimi pogoji je zavezan plačati C-ju? Utemelji.

Vprašanje je, ali mora C-ju plačati A ali B.

B je institor (kot trgovec v trgovini). Kaj lahko stori? Je namreč pooblaščenec oz. zastopnik, nameščenec za A-ja (deluje v A-jevem imenu in na njegov račun).

A je primoran plačati C-ju, ker ga je B zavezal za to. Nasprotno bi bilo, če bi A B-ju izrecno omejil sklepanje določenih poslov. V tem primeru pa mu jih ni. Z institorsko tožbo *a° institoria* bo lahko zahteval plačilo stroškov od A-ja.

Gre za razmerje *locatio conductio operis* (podjetniška pogodba).

Idealen odgovor na izpitu: Gre za razmerje *locatio conductio operis*. Z direktno tožbo *a° institoria* bi lahko zahteval povračilo stroškov neposredno od lastnika (A), razen, če je B-ju kot institorju izrecno omejil pooblastila.

5. A je redil ovce. Slednje so nekega dne obkolili volkovi in jih pregnali v bližnji gozd. A tega objektivno ni bil zmožen preprečiti, saj je bil prešibak za boj z volkovi. Zato je stekel k B-ju, ki je redil posebne vrste psov za boj z volkovi. B se je s svojimi psi napotil v gozd in prišel pravočasno, da je uspel zaseči ovce. Nato pa je

nastal spor med A-jem in B-jem glede tega, kdo je lastnik ovc. A zatrjuje, da je njegova lastnina ostala, B pa zatrjuje, da so bile ovce za A-ja že tako objektivno izgubljene. Kdo ima prav? Utemelji.

Prav ima A. A naperi predložitveno tožbo, nato rei vindicatio in pa a° furti zaradi tatvine.

Zakaj ima A prav? Ovce so domače živali. Vprašamo se, ali jih je mogoče dobiti nazaj. Kaj, če B-ja ne bi bilo? Gre za pravno vprašanje. Ali so bile ovce objektivno izgubljene za kogarkoli? Torej, ali jih nihče ne bi mogel dobiti nazaj? Tukaj niso bile objektivno izgubljene, saj jih je B s psi dobil nazaj. Gre le za SUBJEKTIVNO NEZMOŽNOST A-ja, da dobi ovce nazaj. Torej stvar ni bila objektivno izgubljena, ampak le subjektivno nedosegljiva za A-ja.

Poglejmo še podoben primer ... **Prstan pade v velike morske globine, zato izgubi atribut stvari. Zakaj?** Ker takrat ni bilo mogoče s potapljaškimi tehnikami dobiti prstana nazaj. Nihče ga ni mogel dobiti nazaj.

Če B ne bi dobil ovc nazaj in bi jih nekdo drug nekje našel, ali bi A še vedno imel lastninsko pravico na ovcah? Ja!

Tukaj gre le za subjektivno nezmožnost A-ja, da te živali dobi nazaj. Če bi nekdo ribo potegnil z morja in bi v njej našel prstan, bi postal z okupacijo njegov lastnik. V tem primeru bi bila objektivna nemožnost upoštevana. Vprašanje je, ali je bila stvar objektivno izgubljena za kogarkoli. Tu ni bila! Le za A-ja je bilo to subjektivno nezmožno.

V.

REALNI KONTRAKTI:

- posojilna pogodba (*mutuum*): je edina *stricti iuris*, ostale tri so *bonae fidei*,
- posodbena pogodba (*commodatum*),
- shranjevalna pogodba (*depositum*),
- zastavna pogodba (*pignus*).

Razlika – *stricti iuris* in *bonae fidei*: razlika je v tožbeni formuli. *Stricti iuris* je striktna, kar pomeni, da sodnik samo obsodi ali oprsti, saj nima možnosti ocenjevanja. *Bonae fidei* pa se ravna po načelu dobre vere in poštenja (*ex fide bona*) – sodnik oceni po dobri veri in poštenju.

POSOJILNA POGODBA Ustvarja enostransko obveznost *stricti iuris* (ni nobene odškodnine, sodnik samo odloči. Nastane, ko pride do soglasja volj in do prenosa stvari. Nastane samo ena obveznost – en upnik in en dolžnik.

POSODBENA POGODBA nastane realno. Ustanavlja dvostransko obligacijo (nastaneta dve obligaciji). Vsak je hkrati upnik in dolžnik.

SHRANJEVALNA POGODBA: Kaj se zgodi, če shranjevalcu nastanejo stroški? Od položnika zahteva vrnitev stroškov s tožbo *a° depositi contraria*. Npr. bolan konj, ki okuži še druge živali v hlevu pri shranjevalcu. Nasprotno lahko položnik zahteva z *a° depositi directa* vrnitev stvari.

DEPOSITUM MISERABILE = HRAMBA V STISKI: Ni izbire presojeti sopogodbenika. Shraniš zaradi stiske (na hišo, ki ji je odneslo streho, pada dež). Shranjevalec odgovarja strožje, če ne vrne stvari, je obsojen na dvakratno vrednost stvari (kot neočitni tat – *fur nec manifestum*).

DEPOSITUM IRREGURALE = NEPRAVA SHRANJEVALNA POGODBA: Če je predmet hrambe denarni znesek. Rok je določen v korist deponenta (kadarkoli lahko zahteva nazaj svojo stvar). Prenos lastninske pravice. Podobna posojilni pogodbi (ker je tudi pri njej prenos lastninske pravice).

Razlika med *mutuum* in *depositum irregurale*: *mutuum* je *stricti iuris*; pri *mutuum* je rok določen v korist posojilojemalca; posojilna pogodba ima stvarnopravne učinke, zato ne nastane, če izročiš znesek, ki ni tvoj; pri *depositum* pa lahko izročiš tujo stvar v hrambo.

Tudi komodat je veljaven, če stvar ni posodnikova. Zakaj? Ker ima samo obligacijskopravne učinke.

ZASTAVNA POGODBA ustanavlja dve obveznosti. Zastavni upnik ima stvar pri sebi, samo hrani jo, ne sme pa je uporabljati (podobno kot depozitar). Primer: zastavljena je krava, ki veliko poje. V tem primeru sme zastavni upnik zahtevati stroške od lastnika (zastavitelja), nasprotno pa lahko lastnik zahteva koristi, če npr. zastavni upnik molze kravo.

Kaj je zastavna pogodba? Je obligacijsko razmerje za izravnavo stroškov in koristi med upnikom in lastnikom oz. zastaviteljem. Nastane s prepustitvijo stvari zastavnemu upniku. Zastavna pogodba ni zastavna pravica!! Zastavno pravico lahko ustanovi le lastnik stvari. Zastavna pravica se uveljavlja z *a° in rem* in učinkuje *erga omnes*. Izraz *pignus* ima dva pomena: ročna zastavna pravica in zastavna pogodba.

ZASTAVNA PRAVICA: Poznamo dve vrsti: ročna zastava (*pignus*) in hipotečna ali pogodbena zastava. Pri obeh vrstah zastave nastane tudi zastavna pogodba.

ROČNA ZASTAVA: Kdaj nastane zastavna pravica? S izročitvijo stvari zastavnemu upniku. Kdaj pa nastane zastavna pogodba? Tudi z izročitvijo. In na podlagi te zastavne pogodbe bosta lahko stranki druga od druge zahtevali morebitne stroške in povračilo škode.

HIPOTEČNA ALI POGODBENA ZASTAVA: Kdaj nastane zastavna pravica? Ko se stranki dogovorita, da bo zastavitelj zastavnemu upniku izročil stvar v posest, če dolg ob zapadlosti ne bo poplačan. Kdaj nastane zastavna pogodba? Takrat, ko pride do izročitve zastavljene stvari v posest zastavnemu upniku.

Kaj je hipotečna zastava? Gre za pogodbeno zastavo. Nastane zastavna pravica in to z pogodbo, brezobličnim dogovorom. Ni v realni obliki.

Pri ročni zastavi zastavitelj zastavnemu upniku izroči zastavljeno stvar. Če je zastavitelj lastnik, dobi zastavni upnik na zastavljeni stvari zastavno pravico. Hkrati pa med njima nastane zastavna pogodba (je obligacijsko razmerje). Zastavitelj uveljavlja škodo z *a° pigneraticia directa* iz zastavne pogodbe, ne pa iz zastavne pravice.

Pri pogodbeni zastavi se zastavitelj in zastavni upnik brezoblično dogovorita, da bo zastavitelj zastavnemu upniku zastavil določeno stvar v zavarovanje terjatve. Zastavljeno stvar obdrži zastavitelj, če pa dolg ob zapadlosti ni poplačan, pa mora zastavitelj zastavnemu upniku stvar izročiti. Če da zastavitelj stvar drugemu, jo bo zastavni upnik lahko od kogarkoli zahteval s stvarnopravno tožbo.

PRAVNI POSLI

ENOSTRANSKI pravni posli: ustvari ga izjava volje ene stranke (npr. oporoka).

DVOSTRANSKI pravni posli: obe stranki morata soglašati glede vsebine pravnega posla.

Dvostranski pravni posli se delijo na:

- enostransko obveznostni pravni posli (posojilna pogodba),
- dvostransko obveznostni pravni posli (prodajna, zastavna, posodbena, shranjevalna pogodba).

POROŠTVO

Kako nastane poroštvo?

- z adpromisijo (nastane solidarno poroštvo),
- konstitut debiti alieni,
- receptum argentarii,
- mandat (mandatum qualificatum).

PRIMERI

1. A želi kupiti B-jevega konja Sivca, zato se z B-jem dogovori, da bo (B A-ju) izročil konja Sivca, A pa bo B-ju v zameno za to dal 100 € in svoj zimski plašč. Čez mesec dni B A-ju izroči konja, A pa B-ju ne izroči ničesar. B želi naperiti tožbo zoper A-ja. Za katero pravno razmerje gre? Ali je veljavno sklenjeno? Kakšne zahtevke lahko B naperi zoper A-ja? Kakšen je stvarnopravni položaj na konju Sivcu, 100 € in plašču? Argumentiraj.

Gre za KUPNO IN PRODAJNO POGODBO, ki je veljavno sklenjena (ko dosežeta soglasje). Kupnina je delno v drugi dajatvi (lahko je delno tudi v storitvi).

Zahtevki, ker kupec ni plačal kupnine: *a° venditi* – prodajalec zahteva plačilo kupnine, ker gre za pogodbo *bonae fidei*, zahteva interes.

Stvarnopravni položaj:

- na konju: konj je bil izročen, zato je lastninska pravica prešla na A-ja,
- na zimskem plašču: še ni bil izročen, zato je lastnik še vedno A,
- na 100 €: lastnik je še vedno A, ker ga še ni izročil.

2. A je pisal izpit pri rimskem pravu. Ko je končal s pisanjem, je zapustil predavalnico, pri tem pa je pozabil svoje dragoceno nalivno pero znamke Mont Blanc. Pero je opazil B, ki ga je vzel in izročil C-ju, ki je A-jev sosed, z namenom, da ga C vrne A-ju. C je nalivno pero po poti domov izgubil. Katera pravna razmerja so nastala v obravnavanem primeru? Kdo odgovarja za nastalo škodo? Obrazloži.

Pravna razmerja: B je poslovodja brez naročila. C je njegov mandatar. Med B in C je mandat. Med A in B pa je poslovodstvo brez naročila.

Če pride do škode, kdo odgovarja? A je oškodovan, terja le B-ja, ker sta v razmerju posloводства brez naročila. C-ja ne more terjati, ker ni imel naklepa izgubiti svinčnika.

Ali bo B plačal škodo? Odvisno od tega, ali je ravnal kot dober gospodar ali ne. B mora ravnati kot skrben gospodar! Vprašanje je, ali je C skrbna oseba? B ni ravnal kot dober gospodar, ker bi moral svinčnik sam nesti A-ju. Zato mora B plačati škodo.

Kaj pa C? C odgovarja B-ju, ker sta v razmerju mandata. B terja C-ja. B-ju bo moral povrniti interes (mandat je namreč razmerje *bonae fidei*), če mu je moč očitati vsaj majhno malomarnost.

B pa mora povrniti interes A-ju, če mu je moč očitati neskrbnost.

Kaj, če pero najde D? A lahko kot lastnik zahteva pero nazaj z *rei vindicatio*.

3. A je zaprosil B-ja, naj da posojilo C-ju. Za kaj gre? Kvalificirajte pravno razmerje. Kakšne pravne posledice ima B-jeva privolitve? Kaj, če C B-ju posojila ne vrne?

Gre za KREDITNO NAROČILO (*mandatum qualificatum*). Pravne posledice B-jeve privolitve: med A in B nastane mandatno razmerje (s soglasjem volj). A je mandant, B mandatar. Tožba gre na celoten interes (*bonae fidei*).

Med B in C nastane POSOJILNA POGODBA (*mutuum*). Kaj se zgodi, če C ne vrne posojila? B lahko terja z *a° mandati contraria* na povrnitev interesa od A-ja.

Kdo je porok? A.

Kdo je glavni dolžnik? C.

Kdo je glavni upnik? B.

4. A kupi od B-ja les in ga nato izroči mizarju C-ju, da iz njega izdelata pograd. Ko je pograd izdelan in izročena A-ju, ga slednji postavi poleg zelo vrednega starinskega kipa. Čez nekaj dni se pograd podre in pri tem zdrobi kip. Ali bo A-ju kdo odgovarjal za nastalo škodo? Utemelji.

A je v razmerju z B-jem in A je v razmerju s C-jem. Med A in B je KUPNA IN PRODAJNA POGODBA. Med A in C je PODJEMNA ALI PODJETNIŠKA POGODBA. Če bi bila neodplačna, bi bila mandat.

Kaj terja A od C-ja? Kaj zahteva? Očita mu, da ni dobro naredil pograda. Podjetnik bi moral naročnika opozoriti, da ta les ni dober za posteljo, zato se bo težko eskulpiral odgovornosti. Podjetnik bo zagotovo odgovarjal. A ima proti njemu na voljo *a° locati*.

B je prodal slab les. Kdaj odgovarja? Če mu je A izrecno povedal, da bo iz lesa delal posteljo. Torej tedaj, če je prišlo to soglasje v kavzo. A bo od B-ja zahteval povračilo interesa z *a° empti*, ker je bila med njima KUPNA IN PRODAJNA POGODBA.

KAKO LOČITI TOŽBE ZA STVARNE NAPAKE IN *A° EMPTI*? Kdaj tožiti na interes in kdaj ne?

Nepravilna izpolnitev – neizpolnitev: ena možnost je, da prodajalec sploh ne izpolni ali pa izpolni in tega ne moremo šteti za izpolnitev (npr. namesto audija da BMW-ja).

→ *A° empti* se glasi na interes. Uporabi se, če ne izpolni ali pa izpolni nekaj drugega.

→ Če pa izroči stvar z napako (npr. avto brez koles), pa lahko toži z *a° quanti minoris* na znižanje kupnine.

- Če nastane škoda tudi na drugih stvareh (npr. tudi druge krave postanejo bolne), toži z *a° empti*, ki se glasi na interes. Enako velja, če gre za izpad dobička (npr. imam tovarno, prodaj mi stroj, ki se pokvari).
- Če gre za pravno napako, se toži na interes.

5. Oče prepusti sina čevljarju, da ga ta nauči obrti. Čevljar sina poškoduje. Za kaj gre?

Gre za **PODjemNO POGODBO**. Predmet je izvršitev določenega dela, tj. učenje sina. Gre za storitev. Čevljar je kršil pogodbo. Če je ravna krivdno, ga oče toži z *a° locati*. Čevljar mora ravnati kot dober gospodar. Podjemnik odgovarja že za najmanjšo krivdo.

Kaj bi bilo, če ne bi šlo za pravno razmerje? Šlo bi za **DELIK**T. Če bi ga kar tako udaril, poškodoval ali ubil, bi prišla v poštev tožba *a° legis aquliae*.

6. A je podedoval hišo. Na dolgo po tem od kar je pridobil dediščino, si je od B-ja izposodil sesalec, da bi po dolgem času posesal prostore v svoji hiši. Med sesanjem udari v hišo strela. Ker hiša nima strelovoda, napetost povsem uniči elektromotor B-jevega dragega sesalca. Kvalificiraj pravno razmerje med A in B. Kdo trpi nastalo škodo? Utemelji.

Med A in B je **POSODBENA POGODBA**.

Kdo trpi škodo? Vprašamo se, ali je izposojevalcu mogoče očitati vsaj najmanjšo malomarnost. Če ja, potem odgovarja, če ne, trpi škodo posodnik. Ali mu torej lahko očitamo krivdo? Nima strelovoda? ... Bolj se zdi, da gre za višjo silo ali za naključje. Za višjo silo gre, če se nevarnosti ne da odvrniti. Če bi se dala odvrniti, bi šlo za naključje. A torej zaradi višje sile ne odgovarja!

7. A se boji, da bi ga obiskali tatovi, zato pri B-ju shrani 5000 €. Hkrati se z B-jem dogovori, da sme B shranjeni denar porabiti in mu vrniti enak denarni znesek. Kvalificiraj pravno razmerje med A in B. Kateremu pravnemu razmerju je podobno? Kakšne so razlike med njima? Argumentiraj.

Gre za **NEPRISTNO HRAMBO** (*depositum irregulare*). Razmerje je podobno posojilni pogodbi.

	<i>mutuum</i>	<i>depositum irregulare</i>
	stricti iuris	bonae fidei
rok	deponent lahko zahteva stvar nazaj kadarkoli	posojilojemalec stvari ne sme vrniti pred rokom
	obrestovanje	
	drugačna kavza	

8. V A-jevem stanovanju poteka velika zabava. Gostje so izjemno opiti in povabljenec B za zabavo skozi okno vrže prazno steklenico Whiskey-ja. Steklenica odleti daleč od okna stanovanja in udari v glavo mimoidočega C-ja ter ga tako hudo poškoduje, da mora zaradi cerebralnega anavrizma takoj na drag nevrokirurški poseg. Poleg tega ostane trajni invalid in ne more več opravljati svojega dotedanjega dela. Za katera pravna razmerja gre? Katera pravna sredstva ima na voljo C? Utemelji.

Gre za **POVZROČITEV ŠKODE**, ki jo povzroči B. Gre za delikt med B in C. Mogoče bi bilo lažje tožiti A-ja kot lastnika stanovanja. Razmerje med A in C je kvazidelikt.

Koga naj C terja? Pri kvazideliktu gre za objektivno odgovornost. Problem je, koga tožiti. B-ja bo težko najti. Najlažje bo tožiti A-ja na podlagi objektivne odgovornosti (na povrnitev interesa). V drugi fazi pa dobi potem A zahtevek zoper B-ja – regres. Če pa A B-ja sploh ne bi poznal, bi se riziko prevalil na A-ja.

Kaj, če bi bil C suženj? Šlo bi za POŠKODOVANJE TUJE STVARI. Na voljo bi bila tožba *a° legis aquiliae* glede na tretje poglavje zakona, če pa bi bil suženj ubit pa glede na prvo poglavje zakona.

Podoben primer je pri **metalcu diska oz. kopja, ki zadane mimoidočega**. Odgovarjal bo lastnik igrišča oz. zemljišča, kjer je metalec metal kopje oz. disk, ker je priletelo z njegove nepremičnine. Tudi tu gre za kvazidelikt in objektivno odgovornost lastnika zemljišča.

9. A je redil konje. Medtem, ko ga ni bilo v bližini, je v njegov hlev zašel sosed B in prinesel posebno zelo drago krmo za lame ter z njo nahranil A-jeve konje. Analiziraj pravno razmerje med A in B. Kaj, če konji zaradi neustrezne krme izgubijo lesk? Kaj, če konji postanejo lepši in posledično dražji?

Gre za POSLOVODSTVO BREZ NAROČILA (*negotiorum gestio*).

Kaj, če konji izgubijo lesk? Gospodar konje običajno ne krmi s to krmo, zato poslovodja brez naročila odgovarja za naključje. Gospodar toži poslovodjo brez naročila na interes s tožbo *a° negotiorum gestorum directa*.

Kaj, če konji postanejo lepši? Poslovodja brez naročila ne more zahtevati obogatitve oz. koristi, ker od posla ne sme imeti nobenih koristi.

VI.

Katere so dodatne adjektivijske tožbe? Pogosto na ustnem izpitu!

Namen teh tožb je, da se zagotovi dodatna iztožljivost, kadar gre za trikratna razmerja (da je vpleten še nekdo tretji, npr. oče, sin in sinov sopogodbenik).

Adjektivijske tožbe so:

- *a° quod iussu*,
- *a° de in rem verso*,
- *a° de peculio*.

Npr. sin pod očetovsko oblastjo nekaj kupi, vendar ne plača kupnine prodajalcu. Sin je zavezan tudi civilno, zato ga lahko prodajalec toži z *a° venditi*. Če ima sin pekulij, pa lahko v vsakem primeru toži tudi očeta do višine vrednosti pekulija z *a° de peculio*. Torej ima tretji na voljo dve tožbi.

Ali sta adjektivijski tožbi tudi *a° institoria* in *a° exercitoria*? Trgovec dela bolj kot zastopnik lastnika.

Kaj so analogne tožbe?

V rimskem pravu so bile tožbe zelo omejena, bilo jih je le nekaj. Zato so zakonodajalci uvajali vedno več akcij, ki so bile že obstoječim podobne – to so analogne tožbe. Šlo je za drugačno dejansko stanje, tako da nisi mogel uporabiti stare civilne akcije. Zato so uvedli novo akcijo, ki je bila stari podobna. Ta analogna akcija je bila prilagojena temu novemu dejanskemu stanju.

Primer: Če je kočijaž prehitel drugo vozilo in se je zaradi tega kočija prevrnila, suženj je umrl, gospodar sužnja pa je imel s kočijažem sklenjeno *locatio conductio operis*, da mu bo prepeljal tega sužnja, ima gospodar

na voljo tožbo iz delovršne pogodbe, kljub temu pa mu gre še analogna tožba iz kvilijanskega zakona in sicer zaradi protipravnega poškodovanja tuje stvari. To je analogna tožba iz neposlovne podlage in to ne glede na veljavnost pogodbe, zaradi še tako male malomarnosti.

Razlika med *actiones utilis* in *actiones in factum*!

Actio utilis ali KORISTNA TOŽBA je širila pasivno in aktivno legitimacijo. Npr. za *rei vindicatio* je bil sprva pasivno legitimiran le posestnik, potem pa so pasivno legitimacijo razširili tudi na imetnika. Npr. za negatorno tožbo je bil sprva aktivno legitimiran le lastnik, kasneje pa tudi emfitevta.

Actio in factum ali ANALOGNA TOŽBA je tožba, ki širi dejansko stanje na podobne primere. To so bili začetki pravne analogije, ki pa ni potekala preko materialnih pravil, ampak preko tožbenih zahtevkov.

Utilitetno načelo

Tisti, ki ima od razmerja korist, odgovarja za vsako krivdo, torej še za tako majhno malomarnost. Tisti, ki pa od razmerja nima koristi, pa odgovarja samo za naklep in hudo malomarnost. Justinijanovo pravo je naklep izenačilo z veliko malomarnostjo. Za naklep se vedno odgovarja. Če imaš korist, potem odgovarjaš tudi za majhno malomarnost.

Najstrožja oblika krivde je odgovornost za malo malomarnost, najblažja pa odgovornost samo za naklep.

Izjeme od utilitetnega načela:

- skrbnost kot v lastnih zadevah,
- odgovornost za varovanje (*custodia*): varovanje zoper najpogostejše naključje, npr. tatvina,
- odgovornost poslovdje brez naročila in
- odgovornost mandatarja.

Le pralec in krojač odgovarjata za *custodio*. Brodnik in gostilničar pa odgovarjata na podlagi recepta – pogodbeno odgovornost za naključje.

Postavitev dediča na določeno stvar

Dedič je univerzalni vesoljni naslednik. Normalno je, da podeduje vse, tako aktivo kot pasivno dediščino. Volilnojemnik pa je postavljen na določeno stvar.

Primer: oporočitelj v oporoko zapiše: »A naj bo moj dedič in naj dobi moj avto.« Kje je problem? Problem je, ker ni jasno, ali se taka izjava šteje kot postavitev dediča ali volilnojemnika. Po Justinijanovem pravu se šteje postavitev za volilnojemnika. Dedič pa bo tisti, ki bo intestatno dedoval.

Katera so merila skrbnosti?

Abstraktno merilo je skrbnost kot dober gospodar, konkretno merilo pa skrbnost kot v lastnih zadevah.

Malomarnost se vedno primerja z abstraktnim merilom. Nasprotje skrbnosti je malomarnost:

- velika malomarnost: abstraktna (če ne zadošča merilom normalnega razumnega človeka),
- majhna malomarnost: abstraktna (kadar ni take skrbnosti, kot je skrbnost zelo dobrega gospodarja),
- skrbnost kot v lastnih zadevah: konkretna (kadar ni take skrbnosti kot je skrbnost v lastnih zadevah).

Skrbnost dediča pri damnacijskem volilu: odgovarja z vso skrbnostjo, kot dober gospodar, ker ima nasproti volilnojemnika.

Vesoljni fideikomis: dedič mora dediščino prepustiti tretjemu.

Institor – nameščenic: tipičen primer je prodajalec v trgovini. Za vse je zavezan lastnik obrata (a° institoria). Primer mandatarja v rimskem pravu: odvetnik (ker so delali častno in honorarno, brezplačno).

PRIMERI

1. A je nameraval kupiti hišo. Ker ni imel denarja, se je dogovoril z bankirjem B-jem, da mu bo ta posodil 10.000 €, če bo A našel primerno hišo za nakup. Dogovorila sta se, da bo posojilo obrestovano s 6-% obrestmi. Kakšna bi bila po rimskem pravu narava tega dogovora? Kaj bi se zgodilo, če bi A našel primerno hišo, in hotel od B-ja dobiti posojilo? Kaj lahko stori A, če mu je B sicer pripravljen dati posojilo, vendar zahteva 8-% obresti?

Kakšna je narava tega dogovora? Dogovor je neiztožljiv! Gre za POGOJNO OBLJUBO POSOJILA, ki ni iztožljiva. Ne gre za pogodbo, ker ni pravilne oblike. Dogovor bi morala utrditi s stipulacijo in potem bi postal iztožljiv s tožbo iz stipulacije. Pretorsko pravo pa daje tudi možnost tožbe a° doli, ker je bankir A-ja zavedel. Na tem temelju bi lahko uveljavljal škodo zaradi nepoštenega ravnanja. A° doli ni pravno-poslovna tožba.

2. A je na cesti v bližini B-jevega doma, ki je bil njegov sodelavec, našel torbo, ki se mu je zdela čisto podobna B-jevi torbi. B je pred časom izjavil, da mu torba ni všeč, in da jo bo vrgel proč. A je bil zato prepričan, da je torba B-jeva, in da jo je le-ta zavrzel. Zato jo je pobral in odnesel domov. Spotoma je v smetnjak vrgel papirje, ki so bili v torbi. Ali bo torbo lahko priposestvoval? Pojasni.

Če je torba zavržena, jo lahko A okupira, ne pa priposestvuje. Tukaj je problem v dobri veri, ki temelji na zmotnem prepričanju. Dobra vera pa je pogoj za priposestvanje. Zakaj ni dobre vere? Ker so bili papirji (dokumenti) v torbi in na cesti, ne pa nekje na smetišču.

A je zgolj najditelj. Očitamo mu tatvino.

3. A se je z B-jem dogovoril, da bo smel na njegovem zemljišču pasti svojega konja. Hkrati sta se dogovorila, da bo smel B konja po potrebi vpreči v svojo kočijo. Za kakšno pogodbo gre? Kakšna pravna sredstva so v rimskem pravu v zvezi s tem na voljo? Utemelji.

Gre za INOMINATNI KONTRAKT »DAM, DA DAŠ« (paša za delo). Lahko bi šlo tudi za »storim, da storiš«. Pravno sredstvo je a° *praescriptis verbis*.

4. A se je z B-jem dogovoril, da mu bo (A B-ju) naredil omaro. B je naredil načrt, A pa je nabavil les in se lotil izdelave. Ko je bila omara narejena, jo je bil B sicer pripravljen prevzeti, vendar je A-ju dejal, da se bosta morala o ceni še pogovoriti. Za kaj gre? Pojasni.

Imamo dve razmerji oz. dva dela. Za podjemno pogodbo bi šlo, če bi dal material naročnik, tukaj pa ga je dal podjemnik, zato gre za KUPNO IN PRODAJNO POGODBO. Izdelovalec je namreč sam dal les.

Vendar govora o ceni, ki je bistvena za kupno in prodajno pogodbo, ni. Zato kupna in prodajna pogodba ni bila sklenjena. Lahko bi šlo le za fazo pogajanj. Dokler se stranki ne dogovorita o ceni, kupna in prodajna pogodba ni sklenjena. O predmetu sta se dogovorila, o ceni pa ne.

5. A je bil sin pod očetovsko oblastjo. Oče mu je naročil, naj kupi novo omaro za dnevno sobo. A je omaro kupil od B-ja. Kaj lahko stori B, če mu A ne plača kupnine? Navedi tožbe.

POGOSTO ZA IZPITU (adjektivijske tožbe)!

Gre za primer ADJEKTIVIJSKE ODGOVORNOSTI. Kateri predpis določa naturalnost? *Sc Macedonianum*. Ampak tukaj to odpade, ker ne gre za posojilno pogodbo, ampak za KUPNO IN PRODAJNO POGODBO.

B lahko toži sina in očeta. Na podlagi česa?

Ena možnost je, da ima sin pekulij. Če torej sin kupnine ni plačal, bo lahko prodajalec B tožil sina z *a° venditi*, če pa od njega ne more ničesar dobiti, toži očeta z *a° de peculio* do vrednosti višine pekulija. S to tožbo se vedno lahko toži očeta, vendar pod pogojem, da ima sin pekulij. Sin pod očetovsko oblastjo se lahko veljavno zaveže, a vse preide v premoženje očeta. Koristi ima oče, zavezan pa je sin.

Kaj, če sin nima pekulija? Oče je vseeno obogaten. V tem primeru lahko B toži očeta z *a° de in rem verso*. Prodajalec B bo zahteval obogatitev od očeta.

Boljše je, če obstaja možnost, da se toži z *a° de peculio*, ker gre na polno odškodnino, pri *a° de in rem verso* pa gre le na obogatitev.

Tretja možnost je, da je bil posel sklenjen na podlagi pooblastila očeta. V tem primeru bi lahko prodajalec B tožil očeta z *a° quod iussu*.

6. A je podedoval veliko premoženje pokojnega C-ja. Ko pa je pridobil dediščino, je ugotovil, da mora B-ju dati veliko volilo. A B-ja ni maral, saj je bil z njim že dolgo v sporu. Kaj lahko stori, da mu ne bo treba izpolniti volila? Utemelji.

Storiti ne more ničesar! Zakaj? Ker je dediščino že pridobil. Lahko bi napadel le veljavnost volila (da je volilo npr. preveliko). Ko dediščino enkrat pridobi, je konec.

VII.

S čim tožimo na povrnitev nepremoženjske škode? Z *a° iniuriarum*.

Diligentia in quam suus – kje se pojavlja? Gre za skrbnost kot v lastnih zadevah. Pojavlja se tam, kjer se interesi sopogodbениkov med seboj prepletajo in sicer konkretno: družbena pogodba, naključna premoženjska skupnost, varuštvo za nedorasle in med zakoncema (dotalno premoženje). Skrbnost kot v lastnih zadevah te reši odgovornosti za malo malomarnost.

Razlika med korporacijo in družbo civilnega prava: Korporacija je pravna oseba. Družba civilnega prava pa ni pravna oseba, ampak gre za obligacijsko razmerje (ustanovljena je pogodbeno).

PRIMERI

1. A je bil neprestano v finančnih težavah. Od soseda B-ja si je izposodil 1000 € in mu v zavarovanje svoje terjatve prepustil v zastavo svoj fotoaparati. Kmalu je znova zabredel v finančne težave in B-ju je na skrivaj vzel zastavljen fotoaparati, ko ga ni bilo doma, ter ga prodal C-ju. Ali je C, ki mu je A fotoaparati vzel, na njem pridobil lastninsko pravico? Kako je s posestjo na fotoaparatu? Kakšne zahtevke bo imel na voljo C? Kako je z B-jevo pravico? Kaj lahko očitamo A-ju?

C je pridobil lastninsko pravico, ker je stvar dobil od lastnika. A kljub zastavi B-ju ni izgubil razpolagalne sposobnosti. Ostala mu je gola lastninska pravica.

Lastnik je zdaj C. Kaj se zgodi B-ju? B ima na stvari še vedno zastavno pravico, saj le-ta sledi lastnini. A je derivativno prenesel lastninsko pravico na C-ja.

Kaj lahko naredi B? Uporabi lahko reipersekutorno stvarnopravno tožbo *a° pigneraticia in rem* zoper C-ja. Od njega bo zahteval prepustitev stvari. Kaj pa, če C njemu reče, da ga niti ne pozna? To ni pomembno.

A-ju očitamo *furtum possessionis*. Ukradel je posest stvari. Grozi mu *a° furti*, ki jo ima na voljo B. To je penalna tožba. Obsodba bo na dvakratni znesek stvari.

Kaj pa je med A in C? Stvar ima pravno napako, saj je bila na stvari močnejša pravica (zastavna pravica) tretje osebe, ki izključuje. C lahko A-ja toži z *a° empti* na povrnitev interesa oz. celotne materialne škode.

Kdaj ne more C ničesar storiti? Če mu je A povedal, da je stvar zastavljena. V tem primeru ne bi šlo za pravno napako.

2. A je pisal oporoko, ni pa bil povsem prepričan, kateremu od sinov bi naklonil svoje premoženje, ki ga ni želel deliti. Zato je zapisal: »Moja sinova B in C naj se dogovorita, kdo izmed njiju bo prevzel mojo dediščino. Tisti, ki bo dediščino prevzel, naj drugemu izplača nujni delež.« Komentiraj.

Kakšna je usoda oporoke? Oporočnik ni postavil deležev. Poimensko sta dediča določena, deležev pa ni določil. Kaj se zgodi? Oporoka je neveljavna! Posledica je ničnost oporoke. Nastopilo bo intestatno dedovanje, kjer vsak deduje polovico premoženja. S tem nastane naključna premoženjska skupnost. Skupno premoženje se lahko razdeli z *a° familiae erciscundae*.

Kaj bi se zgodilo, če bi oporočitelj napisal: »A mi bodi dedič in naj podeduje celotno moje premoženje.«

Kje je problem? Enega dediča ni omenil v oporoki. To povzroči ničnost oporoke. Pride do formalnega nujnega dedovanja. B bo dobil polovico, ker bo nastopilo intestatno dedovanje.

Kaj, če oporočitelj zapiše: »B naj podeduje vse moje premoženje.«

Problem? A-ju ni naklonil nujnega deleža. Zapustnik je kršil pravilo o materialnem nujnem dedovanju. Kaj je posledica? Tožba *querela inofficiosi testamenti* (inoficiozna tožba), s katero bo A tožil na razveljavitev oporoke. Nastopilo bo intestatno dedovanje. Vsak dobi polovico dediščine.

3. Kaj je societas leonina in kakšne pravne posledice se navezujejo nanjo?

To je LEVJA DRUŽBA, ki nastane takrat, kadar se družbeniki dogovorijo, da bo posamezen družbenik pri družbi udeležen le pri izgubi, ne pa pri koristi oz. dobičku. Taka družba je nična! Družbeniki odgovarjajo za skrbnost kot v lastnih zadevah (konkretno merilo). Objektivno merilo pa je malomarnost.

4. A je podaril B-ju zemljišče tako, da bi le-to po prejemnikovi smrti znova postalo darovalčevo. Za kaj gre? Ali je takšno darilo veljavno? Utemelji.

Gre za darilno pogodbo z nedoločenim končnim rokom. Ta trenutek bo gotovo nastopil, ne ve pa se, kdaj.

Lastninske pravice ni mogoče vezati na rok. Ta darilna pogodba je neveljavna! Kaj, če mu je stvar že prepustil v posest? Ne postane lastnik, ker je pogodba neveljavna. Predmet je namreč nedopusten. Ni bilo podlage oz. kavze. *Iusa causa traditionis* mora vedno imeti podlago v zavezovalnem pravnem poslu. Tukaj pa tega ni bilo. Ni bilo veljavnega temelja, zato tudi razpolagalni pravni posel ni pomenil prenosa lastninske pravice.

Kakšni so zahtevki? *Rei vindicatio* na vrnitev stvari. Če pa bi lastninska pravica prešla na obdarjenca, bi bila na voljo kondicija (obogatitev).

5. Boksarja A in B sta se pripravljala na olimpijske igre. V okviru priprav sta imela prijateljski dvoboj. B je A-ja udaril s takšno močjo, da mu je zlomil čeljust. Ali bo imel A po rimskem pravu proti B-ju na voljo kakšen zahtevek? Upoštevaj različne možnosti. Na kaj bi se morebitna tožba lahko glasila? Utemelji.

A in B sta svobodna človeka. Če bi šlo za sužnja, bi šlo za poškodovanje tuje stvari. V tem primeru pa je mogoče tožiti z *a^o iniuriarum* (žalitev osebnosti), ki se glasi na interes – zadoščenje za žalitev tuje osebnosti. Zakaj je to mogoče? Ker sta A in B svobodna človeka.

6. A se je dogovoril z B-jem, da mu bo prekopal vrt okoli njegove hiše na deželi in posadil paradižnik in fižol. Na poti k B-jevi hiši je imel A prometno nesrečo, v kateri si je zlomil nogo. Ali je A s tem rešen svoje obveznosti do B-ja? Za kaj sploh gre? Utemelji.

Gre za MANDAT. Je neodplačno razmerje, ki je značilno med prijatelji. Mandatar si je zlomil nogo – to je nezmožnost izpolnitve. Ali je mandatar A rešen odgovornosti? Primarne obveznosti ne more izpolniti oz. narediti, mora pa obvestiti B-ja o tem, kaj se je zgodilo.

Kako bi bilo, če bi šlo za podjetniško pogodbo? V tem primeru obveznosti ne bi bil rešen. Mora obvestiti ali najti zamenjavo. Tu ne gre več za tako strogo osebno razmerje kot pri mandatu.

Kaj, če je B slikar? Pride do naknadne nemožnosti (potrebne so namreč posebne spretnosti).

7. A je B-ju zastavil računalnik. Ker pa je bil ravno sredi pisanja diplomske naloge, se je z B-jem dogovoril, da mu ga bo prepustil v posest šele čez en mesec, ko bo naloga končana. Za kakšno zastavno pravico gre? Kaj lahko stori B, če je A pred potekom roka računalnik prodal in izročil C-ju? Ali je takšna pogodba veljavna?

Gre za HIPOTEČNO (POGODBENO) ZASTAVO. Predmet hipotečne zastave so bile v rimskem pravu lahko premične ali nepremične stvari. Hipoteka nastane z navadnih brezobličnim dogovorom. Zastavitelj in zastavni

upnik se dogovorita, da bo zastavitelj zastavnemu upniku zastavljeno stvar izročil v posest, če do določenega roka terjatev ne bo poplačana.

A proda in izroči C-ju. Kavzalnost je podana (pogodba), z izpolnitvijo je obveznost ugasnila. Plačilo kupnine ni bistveno, nima zveze za sklenitev pogodbe.

KUPNA IN PRODAJNA POGODBA je veljavna! Zastavna pravica pa temu sledi. Stvar mora biti mogoča in v pravnem prometu, ker to je, je pogodba veljavna.

Kaj, če C stvar izgubi, najde jo D, ki misli, da je zavržena, in jo proda E-ju?

C je bil dobroveren in po treh letih jo npr. priposestvuje. Kaj se zgodi z zastavno pravico? Pripostvovanje je izviren način pridobitve lastninske pravice, nastane nova pravica, zato ni več omejenih stvarnih pravic. Vendar v našem primeru ni šlo za nikogaršnjo stvar. Lastninsko pravico pridobiš izvirno in takoj, bonitarni lastnik pa priposestvuje izvedeno, kjer pa zastavna pravica ostane.

8. A je imel veliko premoženje, ni pa imel nobenih sorodnikov. Kdo bo po njegovi smrti pridobil njegovo premoženje? Utemelji.

Odkvisno od tega, ali je napravil oporoko, ali ne. Če je bila oporoka veljavna, dedujejo oporočni dediči. Če je ni bilo ali je bila neveljavna, dedujejo intestatni dediči.

Tukaj pa ni nobenega dediča, zato gre za LEŽEČO ZAPUŠČINO (*hereditas iacens*). Po določenem času to premoženje pripade državi, fiskusu. Pred tem pa lahko posežejo po tem upniki, ki zahtevajo IZLOČITEV PREMOŽENJA (*separatio bonorum*). Če pa je zapuščina prezadolžena, pride do konkurza (stečaja). Upniki se poplačajo sorazmerno z višino njihovih terjatev.

9. A in B sta redila konje. Dogovorila sta se, da bosta za dirko na hipodromu, za katero je bila razpisana velika nagrada, prispevala vsak po dva konja. Še pred dirko je en konj poginil. Kdo trpi nastalo škodo? Za kakšno pogodbo gre? Kako bi bilo z nagrado, če bi jo dobila? Utemelji.

Gre za DRUŽBENO POGODBO (*societas*), ker sta se stranki dogovorili, da bosta združili neko delo ali premoženje za dosego nekega skupnega cilja. Stvar se lahko prispeva v solastnino ali v souporabo.

Kdo trpi škodo? Če gre za solastnino, trpita škodo vsak do svoje polovice. Pri souporabi pa trpi škodo lastnik.

Kaj, če je konj poginil zaradi slabe hrane B-ja? Pojavi se vprašanje, ali je B-ju moč očitati krivdo? Odgovarja za skrbnost kot v lastnih zadevah. Ali je ravnal tako kot ravna v lastnih zadevah? Če ni, odgovarja!

Kaj je z nagrado? Odkvisno, kako sta se dogovorila. Če sta se dogovorila za levjo družbo, sledi ničnost in škodo trpi lastnik. Če ni bilo dogovora, se glede na vložek deli dobiček sorazmerno, v našem primeru na polovico. Zakaj tako? Ker je bila obema dana možnost, da se dogovorita drugače.

10. A je na športnem igrišču, obdanem z visoko ograjo, treniral met diska. Večkrat je opozoril vzdrževalca B, da ima ograja luknjo in da lahko disk zleti skozi luknjo ter pride do nesreče. B je obljubljal, da bo ograjo popravil, vendar tega ni storil. A, ki se mu je zaradi bližajočega se prvenstva mudilo trenirati, je kljub poškodovani ograji nadaljeval s treningi. Nekega dne je disk zletel skozi luknjo in ubil C-jevega psa. Kdo in na temelju česa bo odgovoren po rimskem pravu? Utemelji.

Koga lahko toži C? Gre za KVAZIDELIKT – objektivna odgovornost (ni potrebno dokazovati krivde). Obligacijska zaveza nastane na podlagi same posledice.

Gre za *de deiectis et effusis*. C naperi tožbo proti lastniku zemljišča. Ne A ne B nista lastnika. Toži ga z *a° de deiectis vel effusis*. Lastnik odgovarja objektivno.

A-ja bi bilo mogoče tožiti, če bi mu bilo moč očitati krivdo, da je namerno vrgel disk preko ograje, ali pa, če mu bi lahko očitali malomarnost (treniral je ob poškodovani ograji). V tem primeru bi prišla v poštev *a° legis aquiliae* (odškodnina po tretjem poglavju – odgovarja subjektivno).

Bi bilo mogoče tožiti tudi B-ja? Ni kavzalnosti! Lastnik ali A lahko na podlagi pogodbe tožita B-ja. Možen bi bil tudi regres, če je bila lastnikom in B-jem sklenjena podjemna pogodba in je B ravnal malomarno.

VIII.

PRIMERI

1. A je želel nabaviti B-jev avto in sicer predvsem zaradi naknadno vgrajenega navigacijskega sistema. Avto si je dal obljubiti s stipulacijo. Pred izročitvijo je B demontiral navigacijski sistem. Kaj lahko stori A?

Obveznost povzroči stipulacija (postane iztožljiva). Stipulacija je razmerje *stricti iuris*. Pomembno je, kaj sta se dogovorila! Ali sta se dogovorila za avto z navigacijo ali pa brez. To je bistveno!

Vprašanje je oblikoval stipulator. Nejasnosti je treba razlagati v škodo stipulatorja. Moral bi dati avto z navigacijskim sistemom. Obsojen bo na vrednost avtomobila z navigacijskim sistemom. Tukaj se obsodba ne glasi na interes, ker ne gre za razmerje *bonae fidei*.

Gre za stipulacijsko obljubo. Plačati mora tisto, kar je bilo dolgovano.

2. A je gradil hišo, pred katero je postavil dragocen egipčanski granitni steber. Ko so steber postavljali, se je delovodja odločil zamenjati staro vrv za povsem novo in atestirano vrv. Vrv se je med dvigovanjem pretrgala in steber se je zlomil. Kdo bo trpel škodo? Za kaj sploh gre? Utemelji.

Gre za *locatio conductio* – podjemna pogodba (gradnja hiše). Vodja se je zavezal za uspeh.

Kaj lahko stori lastnik? Vprašanje je, ali je vodji mogoče pripisati krivdo. Vrv je bila atestirana. Krivde mu ni mogoče očitati. Tukaj bo zato trpel škodo lastnik stebra, ker je šlo za naključje. Če vrv ne bi bila atestirana, pa bi šlo za malomarnost delovodje. Kakšno? Odvisno. Če je vzel vrv, ki je bila vsaj na videz videti v redu, bi šlo za majhno malomarnost, drugače pa za veliko malomarnost. Podjetnik namreč odgovarja za vsako krivdo.

3. Študent A je kupil od prodajalca B-ja škarje za izvajanje vaj pri anatomiji. Čez čas je opazil, da škarje rjavijo. To je povedal prodajalcu, ki pa je rekel, da se ga rjavenje ne tiče. Kako je z lastninsko pravico na škarjah? Kaj lahko stori A? Za kaj sploh gre? Utemelji.

Z izročitvijo škarij kupcu, je lastninska pravica prešla nanj (s prodajalca na kupca).

Bi lahko šlo tukaj za stvarno napako? Odvisno od kavze. Odvisno, kaj je študent želel. Kakšna je bila njuna opredelitev v pogodbi? Če je študent izrecno hotel kupiti škarje za anatomijo, potem gre za stvarno napako. Za napako gre tudi, če bi prodajalcu iz okoliščin moralo biti jasno, kakšne škarje želi A.

Tukaj bi lahko šlo za skrito stvarno napako. Na začetku se namreč ni vedelo, niti videlo, da bodo škarje rjavele.

Kateri so zahtevki?

- izpolnitev (izročitev drugih škarij),
- zmanjšanje kupnine,
- razdor pogodbe.

Možna je tudi povrnitev škode, če je nastala.

Vse je torej odvisno od dogovora med strankama. Kateri so torej jamčevalni zahtevki?

- škoda, ki povzroči manjšo vrednost stvari (*damnum quad rem*),
- večja škoda (*damnum extra rem*),
- največja škoda (*damnum circa rem*).

4. A-jev sin B prosi C-ja, da mu posodi denar, s katerim si bo kupil delavnico. C mu posodi 1000 €, ki pa jih b v določenem roku ne vrne. Kaj lahko stori C? Utemelji. Ali lahko zahteva denar od A-ja?

Med B in C je nastala POSOJILNA POGODBA (nastane z izročitvijo zneska). Nastane enostranska obveznost *stricti iuris*. B je pod očetovsko oblastjo. Lahko se je veljavno zavezal, ampak je vse šlo v očetovo premoženje. C bi imel na voljo zahtevka iz obogatitve ali pekulija (če ga sin ima), torej gre za adjektivijske tožbe.

Vendar je tukaj problem nekje drugje. Macedonijanski senatov sklep ureja posojila sinovom pod oblastjo. Posojila sinovom pod oblastjo so naturalna, so neiztožljiva. Če izpolniš takemu sinu, ne moreš ničesar zahtevati nazaj. C zato ne more tožiti! Zakaj? Ker je obveznost naturalna. Tožil bi lahko le, če bi oče tako posojilo odobril. C bi torej moral iti do očeta in ga vprašati, ali odobri to posojilo. Če bi ga oče odobril, bi C imel na voljo adjektivijske tožbe. Katero tožbo bi izbral? Odvisno od konkretnih okoliščin. Če oče posojila ne bi odobril, bi moral C sam sebi pripisati škodo oz. izgubo, ker se ni pozanimal, komu posoja denar, oz. ni poznal pravnih norm.

Kaj pa, če B ni pod očetovsko oblastjo? V tem primeru bi ga C lahko tožil z *a° certae creditae pecuniae*. Obsodba bi se glasila na posojeni znesek.

SC Macedonianum velja le glede posojil sinovom pod očetovsko oblastjo (ni vezana na starost). Posledica je naturalna zavezanost, razen v primeru, če oče posojil odobri. Namen senatovega sklepa je, da se sinovi ne bi pretirano zadolževali. Sklep ne velja za nedorasle in nedoletne. Za te velja lex Laetoria, ki meje poslovne sposobnosti dejansko prenese na petindvajseto leto.

5. Upravnik zgradbe A se je z B-jem ustno dogovoril za dobavo in montažo vodovodnih števcov za vso zgradbo. Čez čas si je premislil in zavrnil dobavo števcov. Kaj lahko stori B? Za kakšno razmerje sploh gre? Ali lahko izterja dolgovani znesek od lastnika zgradbe? Utemelji.

Gre za KUPNO POGODBO med upravnikom in B-jem. Sklenjena je, če sta se dogovorila o blagu in ceni. A je institor oz. lastnikov nameščenelec. B lahko izterja lastnika z *a° institoria*. Glasila se bo na povrnitev interesa. Lastnik bi bil lahko svojo odgovornost tudi izključil ali omejil.

Kdaj bi lahko naperil *a° de peculio*? Te odgovornosti pa ni mogoče izključiti, a bi bila možna le, če bi posel sklenil sin pod očetovsko oblastjo ali suženj.

Ali bi B lahko tožil upravnika z *a° venditi*? Lahko bi ga, vendar se predpostavlja, da je lastnik bolj plačevit.

Torej. Če B z *a° venditi* dolgovanega denarnega zneska ne bi mogel izterjati od upravnika, bi naperil *a° institoria* proti lastniku. Pogoje je, da lastnik ni izključil odgovornosti.

6. Rimljan A je posodil B-ju 100 000 €, da bi slednji nakupil najboljšo sicilijansko pšenico in jo z ladjo dostavil iz Minturn v Aleksandrijo. Dogovorila sta se, da bo lahko zahteval vrnitev posojenega zneska z obrestmi vred, ko pšenica prispe na namembni kraj. Ladja se je v neurju potopila. Kakšne bodo pravne posledice? Za kaj sploh gre? Utemelji.

Gre za POMORSKO POSOJILO (riziko nosi upnik, ki ni več lastnik).

Bistvo pomorskega posojila je, da se ločita riziko in lastništvo. Pri navadnem posojilu daš denarni znesek v lastnino in posojilojemalec nosi tudi riziko.

Pravne posledice: A ne more ničesar terjati, razen, če je kapitanu moč očitati krivdo (npr. neprimerno naložen tovor, če je izplul v nevihto, ipd.). Če mu je mogoče očitati krivdo, so na voljo zahtevki iz posojilne pogodbe. Najprej lahko toži lastnika ladje, ne kapitana. Odvisno, s kom je bil posel sklenjen. Lahko, da kapitan s tem nima nič, saj je npr. lastnik sklenil posel. Če pa je posel sklenil kapitan, potem toži njega.

Pomorsko posojilo daje upnik z namenom, da se nakupi blago in odpošlje po morju ali da se odpošlje denar po morju. Upnik sme terjati povračilo posojenega denarnega zneska le takrat, ko tovor ali denar dospeta v namembni kraj. Od odhoda do konca plovbe gre ves riziko na upnikov način. Opraviti imamo z zavarovalno pogodbo za pomorske prevoze. Obresti je dolžnik obljubil z navadnim paktom. Sprva niso bile omejene, v postklasični dobi so lahko dosegle višino do 50 %, v Justinijanovem pravu pa do 12 %.

IX.

TOGE IN GIBKE AKCIJE

Pogosto na izpitu!

Delitev na toge in gibke akcije ne sovпада vedno z *bonae fidei* in *stricti iuris*. Npr. tožbe iz stipulacije so tri:

- *condictio certae creditae pecuniae* (če je obljubljen določen denarni znesek),
- *condictio certae rei* (za določeno stvar),
- *a° incerti ex stipulatu* (nedoločena stvar).

STRICTI IURIS:

- TOGE AKCIJE: *certae rei* – nekaj določenega. V tem primeru gre za nekaj določenega – žival, stvar. V poštev prideta *condictio certae creditae pecuniae* in *condictio certae rei*.

→ GIBKE AKCIJE: če je nekaj nedoločenga, je pa določljivo (*incerti*). V poštev pride *a° incerti ex stipulatu*, ki pa sodnika ne pooblašča, da obsodi po načelu dobre vere in poštenja. To je vmesni pas med *stricti iuris* in *bonae fidei*.

BONAE FIDEI:

→ sodnika pooblaščajo, da obsodi po načelu dobre vere in poštenja, na polni interes,
→ npr. *a° depositi*, *a° venditi*, *a° empti*, ipd.

Vsako razmerje ima svojo akcijo. Formularni postopek se deli na dve fazi:

→ litis kontestacija (*in iure*): pred magistratom, kjer se določita tožbena formula in sodnik,
→ sojenje (*apud iudicem*).

Sodnik je ugotavljal samo dejansko stanje, v tožbeni formuli je imel vse že določeno, na kaj naj obsodi ali oprosti. **Formularni postopek** je bil najpomembnejši pravni institut.

RAZSODNIŠKA POGODBA (KOMPROMIS)

Pogosto na ustnem izpitu!

Stranki sta sklenili pakt, da bosta spoštovali odločitev sodnika. Obljubili sta si vzajemno pogodbeno kazen s stipulacijo. KOMPROMIS je vzajemna obljuba pogodbene kazni s stipulacijo. Tožiš lahko iz naslova stipulacije in sicer na interes.

Kje se kompromis pojavlja? Pri *receptum arbitrii*.

Kognicijski pravdni postopek: Pojavi se v času Hadrijana. Sodnik je postal državni organ. Justinijanovo pravo pozna samo **ekstraordinarni pravdni postopek**.

Kaj je **eksponzija**? Je oblika stipulacije.

PRIMERI

1. A in B se dogovorita: »Če ob katendah ne prodaš sužnja Stiha, ali oblubiš dati 100?« A odgovori: »Obljubim.« Za kaj gre? Utemelji.

Gre za stipulacijo, verjetno za sponzijo (oblubiš? – obljubim.) Gre za NEPRAVO POGODBENO KAZEN.

Razlika med pravo in nepravo pogodbeno kaznijo? Prava pogodbeno kazen je obljuba glede ne neko samostojno, iztožljivo obveznost. Npr. »Ali oblubiš dati Stiha? Če ne, daš 100?« Gre za dve obligaciji. Neprava pogodbeno kazen pa je določena glede na neko neiztožljivo obveznost. Npr. »Če mi ga ne prodaš, mi oblubiš dati 100?«

Ali pogodbeno kazen izključuje odškodnino? Ne izključuje večje škode oz. odškodnine. Primer: Škode je za 5000, pogodbene kazni pa je 10 000. Kaj je dolžan? 10 000 pogodbene kazni.

2. Zakupnik term je dobil A-jevo obleko v hrambo. Kasneje je bila obleka ukradena. Za kaj gre? Kdo odgovarja? Utemelji.

Gre za RECEPT (prevozniki ali gostilničarji – prevzem v hrambo) ali tudi *depositum*. Kako odgovarja depozitar? Včasih je odgovarjal tudi za varovanje stvari, v Justinijanovem pravu pa ne več. Tatvina po rimskem pravu je naključje. Depozitar ne odgovarja, po starem rimskem pravu pa bi lahko odgovarjal.

Vendar gre v našem primeru za recept. Po receptu pa se odgovarja za naključje in tudi za varovanje stvari. Obsojen bo na interes.

Če na izpitu piše, »dati v varstvo«, potem gre za recept.

3. A je vzel v najem terme od prvega dne naslednjega leta. Zaradi zamude s plačilom najemnine je najemodajalcu obljubil, da mu zastavi svojega sužnja Seja. Pred dospeljem obveznosti iz najemne pogodbe je prepustil istega sužnja v zastavo drugemu upniku, od katerega si je izposodil nek denarni znesek. Za kaj gre? Kako bo s poplačilom zastavljenega predmeta?

V prvem primeru gre za HIPOTEČNO ZASTAVO (obljubil je), v drugem primeru pa za PIGNUS. Prednost imata tisti, komur je bila stvar prvemu zastavljena (najemodajalec), tako da bo prodal stvar prvi zastavni upnik. Drugi zastavni upnik pa ima možnost *ius offerendi et succedendi*. Hipotečni zastavni upnik bo zahteval prepustitev stvari z *a° hypothecaria*.

4. Kornelijansko zemljišče v lasti P-ja je bilo obremenjeno s hipoteko v korist A-ja za 2000, v korist B-ja za 4000 in v korist C-ja za 6000 sestercev. To zemljišče je kupil kupec K za 12000 in nato tudi poplačal vse upnike, kar pomeni, da je plačal dvakratno ceno zemljišča. Ali ima K kakšen zahtevek nasproti prodajalcu? Kaj bi bilo, če kupec ne bi poplačal upnikov?

Ali lahko kupec kaj uveljavlja? Odvisno, kaj je bilo dogovorjeno v pogodbi. Tega pa ne vemo. Če je kupec vedel, da je zemljišče obremenjeno, potem ne more ničesar. Če pa mu je prodajalec to zamolčal, lahko kupec uveljavlja PRAVNO NAPAČO – prodajalec bo obsojen na interes. Prodajalec lahko kupca v tem primeru toži z *a° empti*.

5. Tacij je bil prezadolžen. Ker je vedel, da bo zoper njega kmalu začel stečajni postopek, se je odločil, da bo A-ju prodal hišo, svojo drugo parcelo pa podaril B-ju. Denar, ki ga je dobil od prodaje hiše, je zapil. Kakšni bodo zahtevki po rimskem pravu?

Gre za OŠKODOVANJE UPNIKOV (*in fraudem creditorum*). Ali lahko upnike oškoduje z obema posloma, z darilom in prodajno pogodbo? Odvisno, za koliko je prodal. Z odplačnim pravnim poslom težko oškoduješ upnike, saj dobiš protivrečnost. Z neodplačnim pravnim poslom pa lahko oškoduješ upnike. Tak posel se izpodbija z *a° Pauliana*. Pogoji: pridobitelj je moral vedeti za oškodovanje upnikov in tudi odsvojitelj se je moral zavedati tega.

Če je Tacij s prodajo dobil veliko denarja, potem upnikov ni oškodoval. Če pa je dobil premalo denarja, pa se prodajna pogodba lahko izpodbija – če je bila stvar prodana za manj kot je v resnici vredna. Tako kupec kot prodajalec se morata zavedati, da gre z oškodovanje upnikov.

Če se je nekdo odrekel dediščini, se to ni štelo kot oškodovanje upnikov. Enako je veljalo, če se je odrekel darilu. Zakaj? Ker s temi dejanji ni zmanjšal svojega aktivnega premoženja.

Upniki se sorazmerno poplačajo v kvoti, z višino njihovih terjatev.

X.

PRIMERI

1. A je izročil sodniku podkupnino v višini 1000 sestercev z namenom, da bi slednji dosodil v njegovo korist v sporu z B-jem glede vrnitve srebrne mizice, ki jo je slednji pri njem shranil. Sodnik je kljub prejemu podkupnine dosodil v korist B-ja. Ali lahko A zahteva vrnitev denarnega zneska, izročene sodniku?

Povrnitve zneska NE MORE zahtevati. Njegov zahtevek bo zavrnjen. Gre za nasprotje ravnanja po načelu dobrih šeg in navad. Če ne bi šlo za nemoralno ravnanje, bi ga lahko tožil s tožbo iz inominatnega kontrakta, saj bi v tem primeru šlo za kontrakt »dam, da daš«.

2. A se z ladjarjem B-jem dogovoril, da mu bo slednji prepeljal 100 000 mernikov najboljše afriške pšenice iz Aleksandrije v Minturne. Ravno tistega dne, ko je B priplul do obale Italije, je bil v reki, po kateri je moral opraviti zadnjih nekaj kilometrov poti, nizek vodostaj, zato njegova ladja, primerna za globoko morsko plovbo, ni mogla nadaljevati poti. B je tovor preložil na manjšo ladjo drugega ladjarja, ki pa se je kmalu za tem potopila že v ustju reke. Za kakšno razmerje gre? Kdo trpi nastalo škodo? Utemelji, upoštevajoč različne možnosti.

Gre za *LOCATIO CONDUCTIO OPERIS* – ladijski prevoz.

Zakaj se je zgodila nesreča? Ne vemo.

Kdo je odgovoren? Kako odgovarja ladjar? Odgovarja za vsako krivdo, še za tako majhno malomarnost. Ladjar je namreč podjemnik. Odgovarja kot dober gospodar, ne gre za naključje. A naperi a° locati.

Kaj, če mu ne moremo očitati krivde? Potem gre za višjo silo ali za naključje. Nevihta je višja sila – izplul je v nevarnosti.

Tukaj gre za *culpa in eligendo* (skrbnost pri izbiri) – tovor je prepustil drugemu ladjarju. Zato je B odgovoren za njegovo izbiro.

3. A je obrezoval veje svojega drevesa, ki je raslo poleg javne poti. Ko je odrezano vejo vrgel na tla, je ta zadela naključnega mimoidočega sužnja in mu povzročila telesno poškodbo. Za kaj gre? Ali bo A odgovarjal? Utemelji, upoštevajoč različne možnosti.

Suženj je stvar, zato gre za POŠKODOVANJE TUJE STVARI. Pravno sredstvo je a° *legis aquiliae*.

Gre za vprašanje krivde – na javno pot se načeloma naj ne bi metale meje. Očitati mu je mogoče vsaj malomarnost. Kakšna skrbnost se zahteva po tem zakonu? Ta zakon predpisuje odgovornost za še tako malo malomarnost. Obsojen bo na plačilo najvišje vrednosti, ki jo je imela stvar v zadnjem letu.

Kaj se zgodi, če bi suženj spil strup? Prav tako se odgovarja po akvilijskem zakonu.

Kaj bi bilo, če ne bi šlo za javni pot, ampak za A-jevo zasebno zemljišče? Odgovornost iz kvazidelikta. Šlo bi za objektivno odgovornost, kjer ni treba dokazovati krivde. Tožba bi bila *a° de deiectis vel effusis*.

4. Na B-jevi sužnji S je bil v korist A-ju ustanovljen užitek. Čez čas je B A-ju to sužnjo vzel. Za kaj gre? Kakšne možnosti ima na voljo A? Navedi morebitne zahteve. Na kaj bi se zahtevek glasil?

A je uživkar, B pa je lastnik obremenjene stvari.

Gre za TATVINO POSESTI (*furtum possessionis*) OZ. TATVINO UPORABE (*furtum usus*). B je tat. A ga terja z *a° furti*, ki se glasi na dvakratno vrednost stvari.

Če bi B A-ju odrekal služnost, bi moral A tožiti s konfesorno tožbo.

Lahko bi šlo tudi za motenje posesti. V tem primeru bi bil mogoč interdikt *de vi cottidiana*. Če bi šlo za oboroženo silo, bi naperil interdikt *de vi armata*.

5. A je ponoči priplezal po lestvi, ki jo je podpiral B, v C-jevo hišo, in iz predala vzel 10 000 sestercev. Za kaj gre? Katere tožbe pridejo v poštev in na kaj se bodo glasile? Navedi, kdo bo pasivno legitimiran.

Gre za NEOČITNO TATVINO (nec manifestum).

Tožbe, ki so na voljo:

- *a° furti* (penalna tožba), ki se glasi na dvakratno vrednost stvari, in
- *condictio furtiva* (reipersekutorna tožba), ki se glasi na vrnitev stvari.

B je A-jev pomagač (ni ga mogoče tožiti s *condictio furtiva*, ker ukradene stvari nima v posesti). Proti njemu se lahko naperi *a° furti*, ki se v tem primeru prav tako glasi na dvakratno vrednost stvari. C bo na koncu dobil torej štirikratni znesek (od obeh storilcev skupaj).

6. A je B-ju dolgoval konja Sivca, ki si ga je dal slednji od njega obljubiti prejšnji teden. Konja mu ni izročil v dogovorjenem roku, nato pa je konj, še preden je utegnil naperiti tožbo, poginil. Za kaj gre? Ali lahko B toži A-ja? Ali bo v pravdi uspešen? Utemelji.

Pogosto na izpitu!

Gre za STIPULACIJO, stranki sta stipulator in promisor.

Zakaj to ni prodajna pogodba? Gre za tožbo *stricti iuris*. Ali B lahko toži? Stvar je bila uničena pred sklenitvijo litis kontestacije. Dolžnik pa je bil v zamudi. *Species* stvari ni mogoče nadomestiti. Sodnik obsodi le na določen znesek, kolikor je stvar vredna ob litis kontestaciji.

Rimski pravniki so to razrešili z institutom fikcije TRAJNOSTI OBLIGACIJE (*perpetuatio obligationis*). Ta institut se lahko uporabi samo takrat, ko gre za obligacijo *stricti iuris* in ko stvar ob litis kontestaciji še vedno obstaja. Ali lahko toži? Če gre za naključje, nosi riziko lastnik. A tu je zamuda, ki pa je krivdna. Sodnik je lahko obsodil

po oceni tožnika – ob previsoki ocenitvi stvari s strani tožnika, jo sodnik zniža. Sodnik ima to pooblastilo, zniža lahko tudi pri fiktivnem posestniku.

PERPETUACIJA je posledica dolžnikove zamude in tudi kadar bi dolžnik uničil stvar namerno z namenom, da je ne bo rabil izročiti.

Kaj pa, če bi konj poginil zaradi naključja, npr. zaradi bolezni? V tem primeru se ne more tožiti.

Kaj pa, če je A vedel, da je konj bolan, pa je to B-ju zamolčal? Uporabi se *a° doli*. Kupec mora dokazati, da je ravnal naklepno. Če je bil dolžnik le malomaren, pa kupec ne more ničesar.

7. A in B sta se dogovorila, da bo vsak prispeval po 100 sestercev z namenom, da nakupita obleke, ki bi jih nato prodajala naprej. B je obleke tudi kupil in sicer od C-ja. Slednji jih je B-ju že izročil, ta pa mu jih še ni plačal, saj sta se dogovorila za dvomesečni rok plačila. Ko se je B odpravil na pot, so ga napadli razbojniki, in mu vzeli polovico kupljenih oblek. Za kaj gre? Kdo trpi nastalo škodo? Zoper koga ima C zahtevek za plačilo oblek? Na kaj se bo glasil? Utemelji. Kaj bi se zgodilo, če bi B padel v zasedo že na poti k C-ju, razbojniki pa bi mu vzeli denar, ki ga je imel za nakup oblek, mu raztrgali drago obleko, ki jo je imel na sebi, in mu vzeli Rolex uro? Kdo bi trpel škodo? Utemelji.

Gre za DRUŽBENO POGODBO.

Ali B odgovarja? Domnevamo, da sta bila A in B solastnika. Kdo trpi škodo? Če gre za naključje, trpi škodo lastnik. Sodružbeniki odgovarjajo za skrbnost kot v lastnih zadevah. To je konkretno merilo. Razbremeni nas majhne malomarnosti. Torej kdo trpi škodo? Če mu je moč očitati, da je ravnal malomarno, torej da ne tako kot ravna v lastnih zadevah (torej bolj malomarno), potem odgovarja.

Gre za razmerje *bonae fidei*. Če ne odgovarja, škodo trpita oba.

Kako je s C-jem? C s tem nima nič, saj je lastnina že prešla. C ima zahtevek za plačilo kupnine zoper B-ja, ker je razmerje sklenil z njim. Zahtevek se glasi na interes.

Če bi ga okradli na poti k C-ju, bi B sam trpel škodo glede ure in obleke. Glede denarja pa oba sodružbenika, torej A in B, če je B-ju mogoče očitati krivdo, da ni ravnal tako skrbno kot v lastnih zadevah.

8. A in B sta se ogovorila, da bo A osvobodil svojega sužnja Stiha, B pa bo osvobodil svojega sužnja Pamfila. A je Stiha osvobodil, B pa Pamfila ne. Kaj lahko stori A? Kateri zahtevki pridejo v poštev? S katerim pravnim poslom lahko A in B zapolnita svoji zavezi iz te pogodbe? Utemelji.

Gre za inominatni kontrakt »storim, da storiš«. Svojo zavezo izpolnita z manumisijo (z osvoboditvijo).

XI.

PERPETUACIJA

V poštev pride le pri obligacijah *stricti iuris*. Je fikcija, s katero dosežemo, da postane obveznost trajna (stvar več ne obstaja, s fikcijo pa obligacijo podaljšamo). Uporabi se v dveh primerih: če je predmet določno uničen in če je dolžnik v zamudi z izpolnitvijo. Le v teh dveh primerih pride do perpetuacije. S fikcijo se omogoči, da se

lahko toži. To omogoča trajnost obligacije. Pomembno je, da gre za stanje pred litis contestacijo. Pri razmerjih *ex fide bona* perpetuacija ni potrebna, ker sodnik obsodi po načelu dobre vere in poštenja.

PODKUPNINA SODNIKA

Gre za inominatni kontrakt tipa »dam, da storiš«. Sodnik je tukaj obogaten. Tisti, ki ga podkupi, ima slab, nemoralen namen, zato denarja ne more izterjati nazaj. Oba ravnata nedopustno. Kondicije zato ni. Inominatni kontrakt je neveljaven. Drugače bi imel tisti, ki podkupi sodnika, na voljo *condictio ob turpem causam* (pri tej kondiciji ravna nemoralno le prejemnik).

.....

PRIMERI

1. A je volil B-ju sadovnjak na svojem zemljišču. B sadja ni maral, zato je zemljišče prekopal in nasadil vinograd. Ali je ravnal prav? Ali bi lahko obral sadje in ga prodal? Ali sme oddati zemljišče v zakup C-ju, ki ima tovarno sadnih sokov? Utemelji.

Gre za osebno služnost, za RABO (*usus*). B ni ravnal prav, ker ne sme spreminjati substance zemljišča. Sadje lahko uporablja le za lastne potrebe, ne sme pa ga prodajati. Uzuar tudi ne sme dati zemljišča v zakup C-ju.

Če pa bi šlo za užitek, bi lahko dal v najem izvrševanja užitka.

2. A je nekega dne v časopisu videl B-jev oglas: »Prodaj kolo za ceno 50 €.« Dan za tem je B-ju poslal pismo, v katerem je pisalo: »Sem kupec vašega kolesa.« Ali je bila prodajna pogodba sklenjena?

Dana je bila ponudba. Predmet ni določen, ker se ne ve, za katero kolo gre. Zato oglas ni ponudba, pogodba pa ni bila sklenjena. Ponudba je šla na nek nedoločen in velik krog oseb.

Kaj bi bilo, če bi B, ko bi se A oglasil pri njem, odvrnil, da si je premislim, in da mu bo kolo prodal za 60 €? Utemelji.

Ker pogodba ni bila sklenjena, ga ne more tožiti, saj ni poslovne zaveze. Lahko bi šlo le za NEPOŠTENA POGAJANJA. Lahko, da je A-ju nastala škoda. Mogoča bi bila *a° doli* zaradi prevare, če mu je nastala škoda. Povrniti bi moral negativni pogodbeni interes – tisto, kar bi imel, če se z njim sploh ne bi pogajal. Torej, za škodo bi odgovarjal na neposlovni podlagi.

3. A je kupoval konja. B-ju, trgovcu s konji, je povedal, da potrebuje konja za oranje in za vožnjo. B je A-ja odpeljal v hlev in mu omogočil, naj si sam izbere konja. A-ju je bil všeč določen konj, zato je B-ju povedal, da želi tega konja. Konja je odpeljal domov. Čez čas je ugotovil, da konj ne zna vleči pluga. Kaj lahko stori?

A si je konja sam izbral, zato ne gre za vprašanje stvarne napake. Ampak pozor! A je B-ju pred tem povedal, kakšnega konja potrebuje. B bi moral A-ja opozoriti, kateri konji so primerni za oranje. Gre za STVARNO NAPAKO. Gre za lastnost, ki je bila prodajalcu znana. Kot dober gospodar bi moral B A-ju povedati, kateri konji so primeri za oranje.

Zahtevki A-ja:

- *a° empti* (če se pojavi škoda), ki se glasi na interes,
- *a° quanti minoris* (na znižanje kupnine),
- *a° redhibitoria* (za razdor pogodbe, če se B npr. ne odzove).

Če je napak očitna, jo je treba grajati takoj. Prodajalcu je bil namen kupca znan, zato ne gre za vprašanje očitne napake, gre za nepravilnost izpolnitve.

4. A se je dogovoril z B-jem, da bo slednji prepeljal njegov steber iz Rima v Genovo. B je prišel skupaj s svojimi ljudmi in vozem, da bi steber naložili. Pri dvigovanju je eden od njegovih ljudi naredil napako, zato je steber padel in se prelomil. Za kaj gre? Kdo bo trpel škodo?

Pogosto na izpitu!

Pogodbeno razmerje med A in B je *LOCATIO CONDUCTIO OPERIS*.

Škode ni povzročil B, ampak njegov pomočnik. Ali podjetnik odgovarja za osebe v njegovi sferi? Da! Ali je mogoče temu x pomočniku očitati krivdo? Če ne, B ni odgovoren. Pomočnik, ki je pomagal nalagati, mora ravnati najbolj skrbno, drugače odgovarja. Storil je napako, lahko mu očitamo vsaj malomarnost. A bi z akvilijsko tožbo tožil tega pomočnika.

Ali lahko B-ju pripišemo, da odgovarja objektivno, ali ne, če ni bil dovolj skrben pri izbiri pomočnika? Kaj je bil pomočnik – pomočnik ali substitut? Bil je le pomočnik, zato je B zavezan za odgovornost. Substitut bi bil, če bi dimnikar npr. drugemu dimnikarju prepustil delo. Zakaj je odgovoren B? Zato, ker je lahko pomočniku dajal navodila in ga nadzoroval. Zato za pomočnike B odgovarja objektivno! Če bi šlo pa za naključje (atestirana vrv, npr.), pa A ne bi mogel tožiti nikogar.

Ali bi bilo veliko drugače, če bi bil ladjar in in bi svoj prevoz prepustil C-ju? Kakšna bi bila B-jeva odgovornost za C-jeva ravnanja?

Tu pa je drugače. Tu pride do izraza culpa in eligendo (skrbnost pri izbiri). Če mu je moč očitati krivdo pri izbiri, potem odgovarja. Če ne, odgovarja substitut (v tem primeru C). Tožba: a ° legis aquiliae.

KDAJ NEKDO ODGOVARJA OBJEKTIVNO IN KDAJ ZA SKRBNOST PRI IZBIRI? Ustni izpit!

Objektivno se odgovarja takrat, kadar je podjemnik imel pomočnike, ki so mu le pomagali pri delu, torej del ni prepustil drugim mojstrom. Če pa je podjemnik delo ali določen obseg dela poveril drugemu, potem odgovarja za skrbnost pri izbiri. Primer: A gradi hišo, zato najame električarja za napeljavo elektrike, ta električar pa montažo stikal in vtičnic prepusti nekemu drugemu, ki ni njegov pomočnik, ampak nekdo tretji. V tem primeru električar odgovarja za skrbnost pri izbiri.

Drugi primer: A je najemnik hiše in ima sužnje. Suženj v sobi zaspi, medtem pa mu na tla pade cigaretni ogorek, zaradi česar hiša zgori. Kdo odgovarja in komu? Odgovarja A kot najemnik in sicer odgovarja lastniku hiše (najemodajalcu). Gre za NOKSALNO ODGOVORNOST – A lahko sužnja izroči lastniku ali mu plača vrednost hiše.

5. A je na boljšem sejmu kupil žimnico. Ko je prišel domov, je ugotovil, da je raztrgana, zato jo je nesel k tapetniku, da bi jo preoblekel. Ta je našel v žimnici vrečko zlatnikov. Za kaj gre? Kaj lahko kdo stori? Kako je z lastninsko pravico?

Gre za NAJDBO ZAKLADA. Kdo je lastnik? Ne vemo. Mogoče je last tistega, ki je prodal žimnico. Lastnik lahko z rei vindicatio zahteva stvar nazaj. najditelj pa lahko zahteva povračilo stroškov. Najditelj bi moral najdbo priglasovati (danes prijaviti policiji). Drugače je tat. Ne gre za zaklad – po rimskem pravu je lahko zaklad le v nepremičnini.

6. A se je veliko učil rimsko pravo. Po učenju je velikokrat šel na sprehod. Ob večernem sprehodu je na enem od vrtov zagledal rože, jih izruval in posadil na svojem vrtu. Kmalu za tem se je pri njem oglasil lastnik sosednjega vrta, s katerega so bile rože, in jih zahteval nazaj. Za kaj gre?

Gre za TATVINO. Tu imamo primer SPOJITVE – ko rože poženejo korenine. A postane zloverni lastniški posestnik. Če se korenine še niso zakoreninile v zemljo, ostane lastninska pravica lastniku vrta. Lastnik bi rože zahteval nazaj s *condictio furtiva*. Lahko tudi z *a° furti*. A je neočiten tat, obsodba gre na dvakratno vrednost stvari.

7. A-ju se je pokvaril avto. Ker se mu je zelo mudilo, ga je pustil na B-jevem zemljišču, dalje pa šel peš. Sosedov pes, ki je bil privezan na dolgi verigi, je A-ju poškodoval avto, ker se je potikal okoli njega. Kaj lahko stori A?

Pes je stvar. Mogoča je tožba *a° de pauperie*, za škodo, ki jo povzroči žival. Lahko bi tožil tudi z *a° legis aquiliae in factum*, torej z analogno akvilijsko tožbo.

8. A je prepustil svojo obleko v čiščenje B-ju. Slednji je obleke zvečer na običajen način tudi shranil v svoji pralnici. Za tem je prišla mimo C-jeva krava, ki je odrinila zapah na vratih in prežvečila obleko. Kdo in kako odgovarja za obleko? Utemelji.

B odgovarja za varovanje stvari. Torej je odgovoren za škodo. V pošten pride tožba iz *locatio conductio operis* (*a° locati*). Na voljo jo ima naročnik A, saj gre za PODJEMNO POGODBO.

Nasproti lastniku krave bi prišla v poštev *a° de pauperie* (noksalna tožba) – izročitev krave ali plačilo.

XII.

BONORUM POSSESSIO

Dedič ni izpolnjeval pogojev po civilnem pravu. Pretor je pretorskemu dediču omogočil, da vzame premoženje v posest in ga je varoval zoper kogarkoli – absolutna dedna pravica.

Iustus titulus je pravni naslov za pridobitev pravice.

Iusta causa traditionis je pravni naslov za tradicijo: prodajna, menjalna pogodba. Vse ostalo je *iustus titulus* (originarno). Pri *iusti causi traditionis* gre za to, da neka obligacija zavezuje nekoga, da ga naredi za lastnika. Tudi cesija mora imeti kavzo (*iusta causa cesionis*). Kavza cesija je lahko pravni posel (enako kot pri tradiciji), pa tudi zakon ali oblastvena odredba.

PRIMERI

1. A in B sta se dogovorila, da A ne bo gradil preko določene višine, ter s tem omogočila boljši pogled na dolino z B-jevega zemljišča. Med B-jevim zemljiščem, glede katerega sta se dogovorila, in A-jevim zemljiščem, pa je bilo še eno B-jevo zemljišče in sicer travnik. Čez čas B proda in prepusti travnik C-ju. Kako je sedaj z A-jevo pravico? Ali lahko C na svojem zemljišču zgradi stolpnico? Ali sme B graditi na svojem zemljišču? Za kaj sploh gre? Upoštevaj različne situacije.

Gre za ustanovitev ZEMLJIŠČE SLUŽNOSTI RAZGLEDA. C lahko gradi, ker je kupil neobremenjeno zemljišče.

Kako je s služnostjo na drugem B-jevem zemljišču? Velja načelo, da morata biti zemljišči sosednji. Tukaj je izjema od tega načela! Drugo načelo je koristnost zemljišču. Do kdaj je koristno? Če C zgradi stolp, B-jevo zemljišče ni več koristno. Služnost zato ugasne.

Pri služnostih se vedno opiraj na načela!

2. A se je zavezal B-ju opraviti določena fasaderska dela na hiši. B-jev sin C je pri tem porinil A-jevega sužnja, ki je pomagal pri delu, s terase na travnik pred hišo. Tam ga je opazil D-jev oven, ki se je vanj zagnal in se zaganjal toliko časa, da ga je do dobra poškodoval. A brez tega sužnja nekaj časa ne more opravljati dela (dokler suženj ne okreva). Svetuj A-ju. Katera pravna sredstva ima na voljo? Upoštevaj različne možnosti. Za kaj sploh gre?

Tukaj je več možnih rešitev – odvisno od razlage in argumentacije. Gre za vprašanje vzročne zveze, kdo je povzročil posledico!

Možnosti so naslednje:

- B noksarno odgovarja za deliktno ravnanje sina: *a° legis aquiliae in factum*, ki se glasi na noksarno izročitev sina ali na interes,
- B odgovarja na podlagi pogodbe z A-jem, ker mu B ni omogočil delovnih pogojev: *a° conducti*; vendar je potrebna B-jeva krivda, ali je B imel namen poškodovati A-ja? verjetno ne.
- odgovarja D, ker je lastnik živali, ki je povzročila škodo: *a° de pauperie*, ki se glasi na izročitev ovna ali na plačilo interesa.

Obstajala je še ena tožba: *a° legis pesovania* – v primeru, če je škodo povzročil pes.

3. A se zaveže B-ju, da bo pregledal in ocenil vrednost njegove umetniške slike. B je sliko A-ju tudi izročil in slednji jo je strokovno ocenil. Za tem jo je izročil svojemu vajencu C-ju, naj jo odnese nazaj k B-ju, C pa sliko na poti izgubi. Za kaj gre? Kaj lahko stori B? Kakšne pravne možnosti ima na voljo? Utemelji.

Gre za POGODBO O PREGLEDU STVARI. C je stvar izgubil in s tem povzročil škodo: gre za kontraktno odgovornost. Treba je ugotoviti razmerje. Gre za PODJEMNIŠKO RAZMERJE. Če bi škodo povzročil A, ne bi bilo nobenega problema, saj bi odgovarjal sam, razen, če bi dokazal, da ni kriv. Tukaj pa je problem, ker je škodo povzročil C, ki pa z B-jem ni bil v pogodbenem razmerju.

C je nastopal kot IZPOLNITVENI POMOČNIK.

Kako sedaj odgovarja podjetnik? C ni substitut (bil bi, če bi ocenil sliko). A subjektivno odgovarja za izbiro pomočnika. Odgovarja samo, če mu je moč očitati krivdo pri izbiri pomočnika. Če dokaže, da je pri izbiri ravnal z vso skrbnostjo, se lahko odgovornosti izgone.

4. Rimljan A je zastavil svojo stvar v zavarovanje različnih terjatev zaporedoma trem upnikom: najprej B-ju v zavarovanje terjatve v višini 500, nato C-ju v zavarovanje terjatve v višini 1000 in na koncu še D-ju v zavarovanje terjatve v višini 1500 sestercev. Čez nekaj časa je zastavitelj A umrl, za dediča pa je postavil C-ja, ki je dediščino tudi sprejel. V čem je problem glede zastavne pravice? Ob upoštevanju pravil rimskega prava svetuj C-ju.

Tu je problem glede zastavne pravice, saj je *confusio* ugasnila. C je izgubil privilegiran položaj po vrstnem redu. B je imel stvar v posesti, bil je na prvem mestu.

Rešitev: sklicevali bi se na institut *pignus in rem suam* (zastavna pravica na lastni stvari), ki je omogočila fikcijo, da je ohranil prvi rang. Problem je izguba privilegiranega ranga. To se reši s fikcijo zastavne pravice na lastni stvari.

Temelj zastavne pravice je lahko zakon, oblastvena odredba ali pogodba.

Kaj je *pignus Gordianum*? Nastane na podlagi zakona. Je obligacijska pravica. Pomeni, da lahko zastavni upnik stvar obdrži v posesti, če ima dolжник še kak drug dolg do njega. Zastavni upnik pa stvari ne sme prodati.

5. A je za trenutek odložil svoj kovček, poln dokumentov, poleg mesta, kjer se redoma odlaga kosovni odpad, saj je hotel splezati čez ograjo in videti, ali je za njo odloženega kaj novega. Za tem je kovček pozabil in šel naprej. Mimo je prišel B, ki je kovček prepoznal, ga pobral in vzel s seboj, da bi ga vrnil A-ju. Na poti je srečal znanca C-ja, ki ga je povabil v gostilno. Kovček je odložil na polico pri vhodu. Mimo je prišel D in odnesel kovček. Za kaj gre? Kakšni bodo zahtevki? Utemelji.

Gre za POSLOVODSTVO BREZ NAROČILA. B je poslovodja brez naročila, A je gospodar posla.

Gre tudi za TATVINO. D je neočiten tat, stvar je ukradel lastniku A-ju.

A bo zahteval povrnitev škode od B-ja, ki po utilitetnem načelu odgovarja za vsako krivdo. Poslovodja odgovarja na povrnitev interesa, gospodar posla ga toži z *a° negotiorum gestorum directa*.

Kako je s tatvino? Tat odgovarja za dvakratno vrednost stvari: *a° furti nec manifestum* (penalna tožba, gre na *duplum*). Možna je tudi *condictio furtiva*, ki gre na vrnitev stvari.

6. Rimljan A je s stipulacijo obljubil B-ju, da mu bo do določenega dne izročil zlato verižico. Ta dan ni izpolnil, čez nekaj dni pa je verižico vzela B-jeva žena C in odšla z njo na ribolov. Verižica ji je zaradi nerodnosti padla globoko v morje. B do takrat še ni tožil A-ja na izpolnitev stipulacijske obljube. V čem je osrednji pravni problem? Na kaj bi se A lahko skliceval, upoštevajoč pravila rimskega prava? Utemelji.

Problem je v tem, da stvar ne obstaja več. A bi se lahko skliceval na fikcijo trajnosti obligacije. Pogoja sta *stricti iuris* in krivda. Tukaj krivda je, ker je v zamudi z izpolnitvijo.